

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

8
44922

PJESNICI

VIII

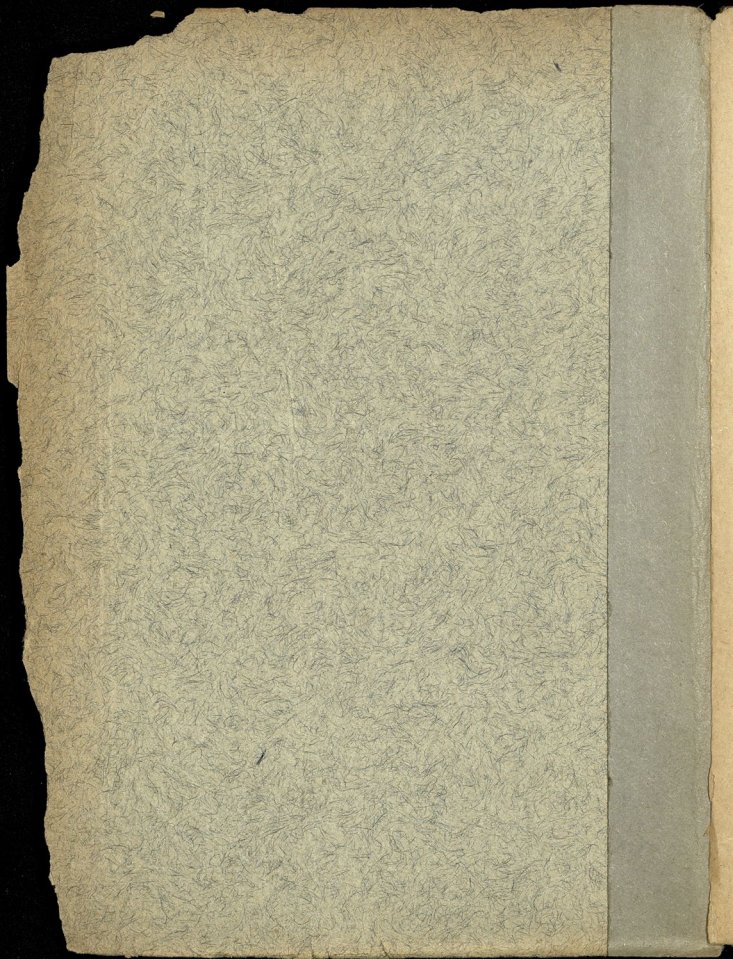
STANKO VRAZ

IZABRANE PJESME

ZAGREB

NARODNA KNJIŽNICA

NAŠI PJEŠNICI

IZDANJE
NARODNE KNJIŽNICE
ZAGREB

Naši pjesnici : VIII. Izabrane pjesme S. Vraza.

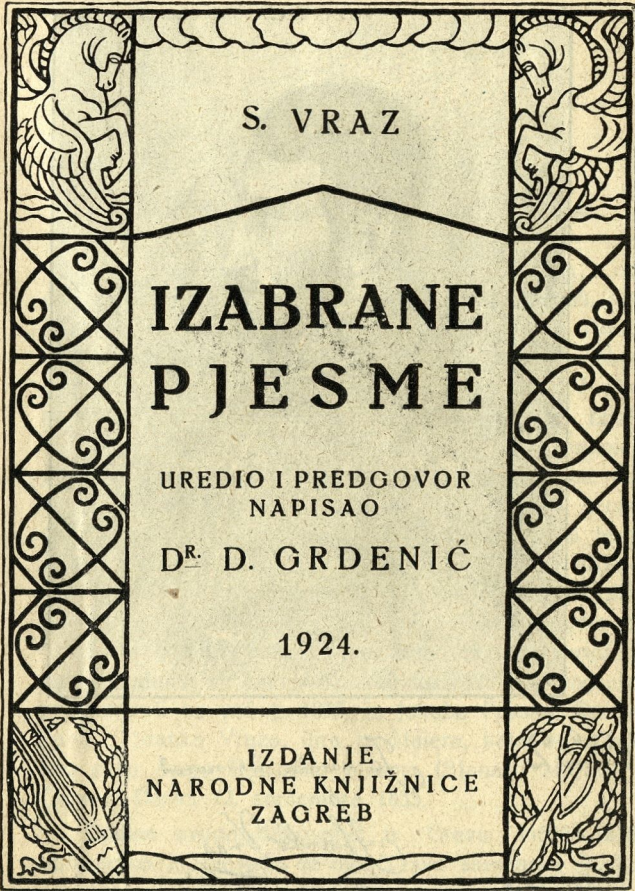

NAŠI PJESNICI

VIII

STANKO
VRAZ

IZDANJE
NARODNE KNJIŽNICE
ZAGREB

S. VRAZ

**IZABRANE
PJESME**

UREDIO I PREDGOVOR
NAPISAO

DR. D. GRDENIĆ

1924.

IZDANJE
NARODNE KNJIŽNICE
ZAGREB

44922

Is naroda za narod

Stanke Vraz

D. Fr. Albrecht

22. 8. 1945,

030023057

O životu i radu Stanka Vraza.

1. Josipu Frassu, imućnom rataru, u Cerovcu u općini žerovinskoj, nedaleko Ljutomera, rodio se 30. juna 1810. sin, što mu na krštenju dadoše ime Jakob. Poodrastavši dijete je polazilo dvije godine osnovnu školu u Svetinjama, za koju je otac njegov bio mjesni školski nadzornik, a dvije dalje godine u Ljutomeru, gdje bijaše župnikom djetetov ujak Mihovil Jaklin. Iza neuspjele prve gimnazijske godine u Mariboru, upisuje se ponovno u istu gimnaziju god. 1824., te svršivši propisani gimnazijski studij za šest godina, polazi u jesen 1830. u Graz na univerzitet. Ovdje u pet godina (1830.—1835.) svršava s teškom mukom dva tečaja filozofije, pa se god. 1835. upisuje na pravni fakultet, gdje će ostati do godine 1838., kad potpuno prekida juridičke nauke i stalno se smještava kao književnik u Zagrebu, premetnuvši se već g. 1835. iz Jakoba Frassa, Cerovčana u Stanka Vraza, Ilira iz Štajera, kako je potpisao prvu svoju štampanu pjesmu (Stana i Marko) u Gajevoj Danici 12. septembra 1835.

Godine svoga đakovanja u Grazu (1830—1838) upotrijebio je pjesnik, da nauči sve slavenske jezike,

da se upozna s engleskim i romanskim jezicima, a napose da se, poznavajući te jezike, koristi proučavanjem njihovih književnosti u nakani, da postane narodnim prosvjetnim radnikom. Ovo je bio njegov poziv, kojemu se je svim mladićskim žarom i svom spremom oduševljeno predao. Geslo mu je »vse za domovino« pomišljajući kod toga u prvi hip na malu svoju Sloveniju, koja je u »Kranjskoj Čbelici« (1830.—1833.) pokazala čedne, ali odlične početke literarnog rada kao znak općeg narodnog buđenja.

Dosadani biografi Vrazovi dostatno su već osvijetlili prve utjecaje, što su djelovali, da je duševno njegovo oblikovanje poprimilo konture, iz kojih se je izvio kasniji njegov izraziti simpatični lik, a djelomično je poznata i sredina, u kojoj je rasla i razvijala se sva rodoljubna ondašnja generacija.

Smisao za poeziju, napose narodnu poeziju, a s tim u vezi i ljubav prema narodu i svim njegovim tvorinama pobudiše u Vraza već u najranijoj dobi njegova majka, sestra Anka, domaće djevojke i bake susjede u rodnom kraju, gdje se po pjesnikovoj tvrdnji najviše pjeva, a kraj toga i najljepše slovenske pjesme. Otuda u Vraza razumljiva naklonjenost za sav njegov dalji folkloristički rad.

U đачko njegovo doba presudni su bili pozitivni utjecaji učitelja i staratelja (osobito Jaklin), a i negativni (Muhar) za njegov odgoj u izrazito nacionalnom duhu i osjećanju. I školski mu drugovi, napose Miklošić, djeluju povoljno u ovom procesu. Boravak u Grazu dovodi ga u »ilirski klub«, gdje uz Miklošića, kas-

nije čuvenog slavista, stupa na vidno mjesto i utvrđuje već dosta stare rodoljubne klupske tradicije, koje njeguju ljubav između Srba, Hrvata i Slovenaca, te se zanose nejasnim, ali velikim političkim i kulturno-književnim idealima. Miklošić izrijeком veli, govoreći o ovom vremenu, za sebe i Vraza: »Kovali smo veltkanske osnove; Vraz imel bi spisati primerjajoč slovar, jaz pa primerjajočo slovnico slavenskih jezikov. Občenje s Poljaki v Gradcu interniranimi podpomogalo je delovanje.«

Vraz ubrzo daje oduška svojem pjesničkom raspoloženju i počinje pjevati slovenski (1832.—1836.) služeći se zavičajnim govorom donje Štajerske, koji se razlikuje od onoga slovenskoga, što ga u književnost uvode Prešeren i drugovi. Ti prvenci (do danas uglavnom sačuvani) nijesu nikad ugledali svijetla, ali su ušli u njegovu prijevodu i preradbi kao sastavni dio »Prvog lišća«, što ga je pjesnik štampao u zbirci »Gusle i tambura« god. 1845. Za karakteristiku navodi sam, da su »Prvom lišću« bile »dadilje vile stare klasičke i nove germanske i romanske — najpače iz luga romantičkog«, pa prema citatu iz Uhlanda utvrđuje, da ima u njima »teških uzdaha« i »gorkih suza«, što je na koncu prirodno i iskreno u vezi s bolnim rastankom od očinskog doma i njegove topline (Prvi rastanak), u vezi s religijskom krizom prve mladosti (Borba) i u vezi s prvom njegovom nesretnom ljubavi (O ponoći).

2. Vraz je došao prvi put u Hrvatsku god. 1833., a svraćao se ovamo prije stalnog smještenja u daljih pet godina još triput (1834., 1835., 1836.) svijesno i nesvi-

jesno hrleći k žarištu preporodne misli, što je oduševljeno šire u Zagrebu uglavnom kajkavci na čelu s Gajem.

Unitarna ilirska misao već je odavna prožela njegovu bit, jer joj je od najranije mladosti nalazio uporišta oko sebe i u sebi. Napoleonom stvorena Ilirija i sve ono idejno, što je izricala Vodnikova himna, našlo je pozitivna propagatora u Vrazovu najupliviijem odgovjitelju — običnom narodnom svećeniku — Mihovilu Jaklinu, kojemu on god. 1845. s pobožnim zanosom dovikuje: »... kako da dostojno iskažem štovanje svoje prama Tebi, kao najstarijem reprezentantu duha slovenskog od prošaste dobe? ... Ti si drugovao s mladići, kojih je srce igralo za stvar domorodnu, kojih su usta sred najneprijaznijih okolnosti pjevala pjesme pune velikih slutnja, kao što začinju ptice slatke pjesme, dok još snijeg krije i gore i dole, sluteći u prsima proljeće drago.« Nema nikakove sumnje, da je Jaklin uz neke pomagače uveo veoma rano Vraza u ovo carstvo »velikih božanstvenih slutnja«, gdje se očekivalo za sve južne Slavene ono »proljeće drago«, a nije ni neispravna pomisao, da ga je Vraz za kratko vrijeme nazreo u privlačnim uspjesima, što ih je Gaj kao vodič pokreta u Hrvatskoj mogao ponosno i zanosno da pokaže, i koji su sami sobom obećavali još ljepši dalji razvitak. I zato je shvatljiv Vrazov zanos, kad je izašao prvi broj Danice, gdje pun pouzdanja i vjere gleda u svijetlu budućnost: »Naš Slovenec bode se rokoval s Horvaćom, Horvać s Kranjcom, Kranjec s Korošćom, Korošec s braćom na Malem

Štajeri, brezkončni sklep bo nas vezal, kajti mi bomo vsi med soboj spoznali, kaj smo le Slovenci, sini jedne pramatere . . . Nehajmo vse pridavke, Horvať, Kranjc, Goroten, Štajerc, Dalmatinc itd., to nas loči, kajti vsak bi rad svoj kraj na prvenstvu videl. Mi smo vsi sini južne Slavije, Slovenci«. U drugu su ruku neprilike »Kranjske Čbelice« i neuspjeh sa zasnovanim »Metuljičkom« u svoj onoj konzervativnoj reakcionarnoj sredini užega slovenskoga pokreta mogli da djeluju samo depresivno, te pojaćaju opreku svijetla (Hrv.) i tame (Slov.).

Vraz je u prvi kraj zamišljao, da uđe u ilirsko kolo kao slovenski pjesnik priklanjajući se partikularizmu razvitka slovenskog književnog jezika i književnosti, što ga oznaćuje romantika Kopitara i Prešerna, pa se tek kasnije privolio i štokavskom govoru, kad je vidio da su kajkavci, vodići ćitava pokreta, žrtvovali svoj dialekat, da su jednaku žrtvu učinili sa svojim slovaćkim narječjem ćeški preporoditelji Kollár i Šafarik, i napokon, kad je spoznao, da u svojem užem krugu ne može nikako i nićim uspjeti. Ovaj je njegov korak možda i olakšala neka, reći bi, predispozicija osjećaja, da postoji veća geografsko-kulturna pripadnost južne Štajerske, njegova kraja, skupini kajkavskoj, s kojom su ga vezale snaćnije i vidnije jezićnosaobraćajne veze, nego skupini kranjskoj.

U dopisivanju s Prešernom, koji je Vraza nazvao uskokom, opravdavao je svoj ćin potrebom spasavanja slovenske biti: Ilirska ideja ne ide za ćim, da spuća ili uništi pokrajinska književna nastojanja, već samo sum-

nja o njihovom bujnom cvatu. Slovenci su brojčano slabi, a germanska je opasnost velika. Književnik ne može računati, da će mu književni rad osigurati život. Odje toga nema, tu ne može biti ni literature. Književnost može da drži narodna skupina od najmanje pet do šest milijuna ljudi. Ako dakle Slovenci žele ostati Slavenima, moraju se pridružiti braći na jugu, koji su im po jeziku najbliži. »Od njih nijesmo dalje jezikom i karakterom, nego Hanoveranin od Saksonca, a ovaj od Nijemca iz Štajerske«.

Vraz je ispočetka očekivao, da će slovenska književnost možda ipak vegetirati, ali kad se to nije dogodilo, priključio se je oduševljenim mladim Ilircima i ne misli više, da ih napusti (1837.). I nije ih napustio. Srcem i umom privio se uz ilirsku misao, uz ilirsku književnu zajednicu, koja je grlila sve južne Slavene s težnjom, da od njih stvori kulturnu jedinicu, a u dalekoj budućnosti i političku, pa je toj jedinici žrtvovao sve, što je mogao i imao — čitava samog sebe.

3. Životno je Vrazovo djelo niz iznajprije čisto ljubavnih pjesmica, što im kod štampanja daje natpis Đulabije. Riječ znači slatke mirisave jabuke, crvene kao ruža (turski đul=ruža). Kod Slavena u narodu, kako na jednom mjestu komentira sam pjesnik, darivanje jabuke označuje očitovanje ljubavi, ali isto značenje ima takvo darivanje i u Dubrovčana, a u samom tekstu pjesnik je u njihovu duhu aludirao na jednaku pojavu i iz grčke mitologije s prkosnom Atalantom, pa tako samim natpisom karakterizovao svoju tvorevinu sa značajnim njezinim nitima: narodna pje-

sma, dubrovačko-dalmatinska poezija i čeznutljivo vezanje s istokom.

Prve ljubavne stihove Đulabija pjesnik proćućuje i zamišlja godine 1836., a šalje ih u svijet po Danici g. 1837. Nastavci slijede godine 1838. i g. 1839. Godine 1840. nastavlja s odlomcima II. dijela (ispjevani su već g. 1837.), a u drugoj polovici iste godine (1840.) izlaze oba prva dijela u posebnoj knjizi. Dio III. (ispjevan god. 1838. i 1839.) i dio IV. (pjevan 1848. i 1849.), izuzevši neke odlomke (Iskra 1844. i Danica 1848.), nijesu izašli potpuno štampani za Vrazova života.

Sva četiri dijela Đulabija čine organsku skladnu cjelinu, u kojoj je počevši od II. dijela pjesnik pored ljubavi prema dragoj iznosio svoja rodoljubna čuvstva prema slovenskom zavičaju i široj ilirskoj domovini.

Spajanje ovih dviju ljubavi naučio je u Jana Kolára, kojega je Slavy dcera značila i za nj program narodnoga rada, evanđelje slavenskog patriotizma.

Za oblik (stih, strofa) našao je pjesnik ugled u poljskim krakowiacima i u njihovu imitatoru češkom pjesniku Langru.

Vrazov je ideal Ljubica (Julija) Cantily (rođena 1812. godine — dobom dvije godine mlađa od pjesnika), kći uvaženog samoborskog trgovca. Majka njezina bila je sestra Ljudevita Gaja. Pjesnik se je s njome sreo prvi put po svoj prilici g. 1835. kod njezina strica ljekarnika u Grazu, a slijedeće godine (1836.) imao je prilike da je češće viđeva u roditeljskoj joj kući u Samoboru. Naredne godine 1837. udala se je Ljubica za trgovca Eduarda Englera i nakon vjenčanja otišla s

mužem u Ljubljani, gdje je on imao svoju trgovačku radnju. Umrta je god. 1842. i pokopana na samoborskom groblju.

Naš pjesnik nije doživio nikakvih avantira sa svojom Ljubicom, ona je bila samo medij nebeskoga obličja, pomoću kojeg je osjetio objavu svesilne ljubavi, što ga je prenosila u idealni njegov svijet, gdje je predosjećao rajske slasti i miline.

*Uzročna
Dulabija*

Evo, kako nam crta taj idealni život: Donosita djeva u bijelome gradu sred zemlje slovinske (u Samoboru) zarobila ga je svojom krasotom i čarom riječi slovinskih. Pjesnik je potpuno u službi svoje carice, kojoj opisuje pojedinačne ljepote i koju neprestano slijedi sipajući pred njom crvene jabuke — svoje Đulabije, ne bi li se prevarila poput Atalante i posegnula za njima. Slavuj pjeva čitave noći, dok mu kap krvi iz kljuna ne udari, pa je i on pripravan zadnju kaplju svoje krvi da daje pjevajući svoju ljubav. Ona mu još ne nalazi odziva, pa nesretna kuša, da se izvuče iz uze, u kojoj su mu sapeta krila. Uspjelo mu je, ali samo prividno, jer se opet vraća svojoj vili kao skrušeni rob. Moli je, da podigne u vis svoje duge trepavice — što su kao predivni zastor — da na njih sine bar jedna zraka pogleda njezina i srce mu utješi. Ljubav ga sili, da joj gleda crne oči, zbog kojih je izgubio svoj mir, a misao na smrt mu je laka, jer »nosila mrtvačka bit će mu njezine bijele ruke«. Napokon nastupa preokret, ljubica mu se pokazala sklonom, i sad crta svoju sreću. Duh mu je sav obuzet samo ljubavlju, a njezini su naručaji dobrovoljno snošene verige. Život

im je ljubavna igra, u kojoj svaki njezin čin uvećava njegov ljubavni plam. Ona je za nj nebeski anđeo, što treba, kad se vrati u raj, da moli za pjesnika, koji međutim mora ostaviti ovaj sadanji raj, dijeliti se od nje i otići u druge kraje (Graz). Obričući joj vjeru i želeći joj sreću, anđeosko društvo, sanke modrokrole, prevozi se na drugu obalu rijeke (Save) tužeći i plačući kao da prelazi preko Aheronta.

U drugom dijelu pjesnik boravi »onkraj Ilirije« (Graz) i tuži za svojom ljubom. U prvom dijelu Đulabija nema ni traga drugom kakovom čuvstvu osim ljubavnome, a ondje u tuđem gradu, kad je rastavljen od »nje«, skreće pažnju i na rodoljubne svoje osjećaje. Mati je Slava žalosna, jer su joj gradovi nevjerni, a sinovi renegati. U svom bolu zaziva u daljini »dušu, Bogom posestrenu«, svoju dragu, da ga razgovori i utješi. Prema jugu odlaze grlice, odlaze vjetrići, i svi oni treba da su glasnici njegove ljubavne čežnje. Sredina je njegova otuđena negdašnjem slavenskom osjećaju, crnooke su djeve slovenskog obraza, ali ga ne razumiju. Nekoć je slovenska riječ glasila dalje od gore »Plaća«, ali pod »tvrđim dubom srušila se cvjetna lipa«. Zlatna sloboda i vedra pravica odvrnuše svoje lice od Slave. Prema jugu putuju opet ždralovi, a i njegov je raj tamo iza triju rijeka, Mure, Drave i Save, kamo ga doziva njegova Ljubica. Proljetno cvijeće izaziva spomene na nju, a sunce neka joj odnese njegove pozdrave. Došao je u svoj zavičaj (Donju Štajersku), pa će ga orisati u njegovoj lijepoj proljetnoj prirodi, koja ga neprestano opominje na Ljubicu.

Pjesmom hrli na brdo Jeruzalim, od kojega se stere dalek vidik na susjedne gore, što kao orijaške straže dijele područje njemačko od slovenskoga, a u drugu se ruku granaju prema Hrvatskoj. U ovom okviru uočava sela, gradiće i crkve, čuje pjesme i govor slovenski. Pjesnik se diže u visine, s kojih baca retrospektivan pogled na čitavo Slavenstvo, koje je triput spasilo svojom krvi svijet (Mongoli, Turci, Napoleon), te očekuje Đurđev danak osвете radi nezahvalnosti. Apostrofira Madžare, što su gori od Obara, Turaka i Mongola. Iz visina slavenskog rodoljublja prelazi opet u liriku svoje nježne ljubavi. Golubu je teško bez golubice, a pjesniku bez Ljubice; slavuj i leptir sjećaju ga sretnе prošlosti. Od ljube ga dijele luzi, muče ga slutnje, no ako ga je i svijet rastavio od nje, ipak »što bog višnji složi — vijek se ne razdruži«. Opisuje njezinu tjelesnu i duševnu ljepotu, no vidi, da je nije pogodan opisati. Konačno joj posvećuje svoje Đulabije, ponude kićene, i otvoreno izjavljuje, da joj prstena dati ne smije. Ljubav je njegova neprestano silna i jaka, i po njoj očekuje sastanak s ljubom »onkraj svijeta prijeka«. Otprema sad pjesme — djecu svoju — širom svijeta, da pozdrave rodoljube, a onda, nek se vrate do Ljubice, iz koje su krila potekle.

U trećem dijelu pjesnik boravi u Ljubljani gradu, kojem je ime od boga Ljelja, a duša mu dršće kao list, kojim vjetar titra. Ptica bjelokrila pala mu je na prozor i najavila, da se ljuba za drugog udala. Nježno je prekorava s nevjere i žali se, što mu je nositi svoj krsf na Golgotu. Pjesnik pomišlja na smrt i bira mjesto,

gdje će ga zakopati: Tamo na jugu (u Hrvatskoj), na brežuljku s lipom, odakle će da sluša slavuja i pjev žetelica. Na grob neka mu stave mač, kako bi mogao u određeno vrijeme i on da pomogne u djelu oslobođenja i skidanja ropskih lanaca. Ne treba mu vijenca, jer je za života nosio najljepši vijenac — vijenac ljubavi. U nagrobni napis neka megnu, da nije osjećao za života breme njegovih bijeda, jer je slušao poj rajske ptice (= idealizam, napose ljubavi). Ljubav njegova ne umire, pa nadajući se smirenju kreće u rodni kraj i dom. Sjeća se sestre Anke, sjeća se časa, kad ga je prožeo rodoljubni osjećaj, gleda mjesto, gdje mu je prva draga stavila vijenac na glavu, ali uzalud sva ta sjećanja, sva ta oživljena mladost, — nema mu smirenosti, jer ga nitko ne razumije, on se osjeća u domu bez doma. Očekuje, da će opet zadobiti svoju ljubu, no ondje sad nema brodara, da ga preveze preko Save do nje, pa u mislima gleda kraj, gde mu je svanulo sunce i prerano zašlo. Kraj je isti, mjesta su ista ali na cvijetu njegove sreće nema više nijednog lista, Samcat šeće onim krajem, kao po groblju djece svoje što šeće Slava, mafi njegova. Ovim prelazom zalazi u područje rodoljubne poezije. S Velebita, Vitoša i Triglava Slava poziva svoju djecu u boj. Tri su neprijatelja južnih Slavena (= Ilira): Nijemac, Turčin i Madžar. Sjetivši se opet svoje ljubavi i zatuživši zbog njezina gubitka pjeva odu velikoj svojoj domovini — Iliriji. Majka je sokolova i junaka, a pretrpjela je bezbroj zala i fuge od tuđinaca i nevrijednih sinova; ostala je stalnom

i nepokolebljivom. Bit će opet sretna s vijencem na glavi i čistih ruku, dok će u njezinih neprijatelja sjati doduše kruna, ali će im ruke biti krvave od rana, što su ih joj zadali. Doći će Đurđev danak i ona će skršiti u svijetu posljednji krvavi mač. — Iza ove ode pozdravlja slovensku Korušku i Kranjsku (preostali dio uže svoje domovine Slovenije). Uz Triglav sjeća se Vodnika zbog njegove pjesme »Ilirija oživljena«. Slavi nadalje vrline i krasotu Gorenka, pohada dva groba domorodaca (Šamperl i Vodnik) i konačno počinje freću zaključnu pjesmu ovoga dijela: razvoj ideje ilirske Francuska revolucija i Napoleon označuju početak, gdje se osobito istaknuo zemljak Vodnik »naš oro s klikom proročanskim«. Nadošla je reakcija, koja je zaustavila probuđeni pokret. Na jugu (Hrvatska) ideja se opet obnavlja i kad se raširi u narodu prosvjeta, onda će ustati Marko i Zrinski iz groba, pa će nadoći novo doba, koje će donijeti »staru vjeru i slobodu«. Treba pažljivo očekivati taj dan, dulj ne smije klonuti, ali po prirodnim zakonima taj će dan svakako doći.

Četvrti dio obuhvaća dvije pjesme. Jedna će skladno i harmonijski završiti poemu ljubavi, a druga otvoriti daleku perspektivu slobodne domovine u kolu slobodnoga čovječanstva. Kao svi dijelovi i ovaj počinje jednako: U zemlji slovinskoj, u hrvatskoj posavini, stoji brdo, na njem crkva, a ispred nje tri lipa. U mjesecu lipi posvećenom (juni) prije sunčana zalaza pjesnik je na brežuljku. Nebo je bez oblaka, svud tišina i mir, kad najednom zakuka nad njim drobna ptica tužno i žalosno. Od tuge stane s lipa padati cvi-

jeće, a na zapadu u sunčanom žaru ugleda ženski lik odjeven u prebijelo ruho. Čelo mu obavija ružmarin, u lijevoj ruci drži krst, a desnicom pokazuje na nebeska vrata. Na pjesnika je prikaza svrnula očima i nasmješila mu se. U to se otvorila nebeska vrata, i oči mu ofela »silnim žarom zlata«. Kad se je opet osvijestio, zapad je bio bijel i naličan mramornoj ploči. Nestalo je svega — sunca, ženske prikaze, drobne ptice. Ovo je nadgrobni spomenik njegovoj ljubavi, što mu je došla kao vječna zaručnica s nadom ponovnog sastanka u vječnosti.

Konac Đulabija čine dvokitice 13—17. Obara se na njemačke novinare, koji nepravedno bacaju strelice svoje na Slavene i spremaju im lance za robovanje. Izriče misao, da su svi narodi braća, i kao što postoji jedno sunce, tako neka bude i jedno pravo nad svima narodima. Neka se slože Romani, Slaveni i Germani, pa će doći opet sloboda i obasjati zauvijek rod ljudski. — I tim su, kako Marković veli, Đulabije estetički i etički potpuno završene.

4. Još prije Đulabija, odmah druge godine svoga dolaska u Zagreb, Vraz je izdao god. 1839. »Narodne pjesni ilirske, koje se pjevaju po Štajerskoj, Kranjskoj, Koruškoj i zapadnoj strani Ugarske«. Poslom se ovim bavio već šest godina, on mu je »najmilije gojenče«, kojemu priklanja i dalje svu svoju pažnju. Rukopisna mu je zbirka još dvaput tako velika, kao ova izdana, a neprestana mu je želja, da nastavi sa započetim poslom. God 1841. putuje u društvu Sreznjevskoga po čitavoj gotovo Sloveniji sa zadatkom, da propagira

ilirsku ideju i da upozna narod, njegove običaje, pjesme, pripovijetke itd. Kraj skupljanja tih narodnosti, što ga sam provodi, moli znance i prijatelje, da mu šaljū jednake zbirke, a ustō proučava narodne pjesme i priče ostalih Slavena i drugih naroda.

Iz predgovora zanimiva je namjera, s kojom izdaje narodne pjesme »da podkrijepim narodnu ljubav, da dokažem jednoplemenost gornje i donje braće ilirske, da priložim barem kamenčak k slozi sve-ilirskoj«.

Godine 1842. ima priređen za štampu II. dio narodnih pjesama, no ne dolazi do toga, da sada, a i ikad poslije, misao realizira, baš kao što nije dospio ni da izradi i izda u pravo vrijeme rječnik, za koji je također imao dosta materijala.

God. 1844. sprema se u Drag, da tamo izda »barem dvije knjige narodnih pjesama . . . iz raznih strana sakupljene počamši od Zile, Regije, pa ća doli do Crne Gore, Vidina, Balkana, a gore do Budima, Bratislave i do pod bedeme Beča To izdanje namjeravam dovesti na 10—12 knjiga« Vrazu je lebdjelo pred očima da dostigne uzorna izdanja Vuka Karadžića s pjesmama sviju južnih Slavena u prostranoj Iliriji.

Kao kritik u Kolu posvećuje naročitu pažnju narodnim pjesmama i pripovijetkama, a sam štampa u njem nešto čakavskih i bugarskih narodnih pjesama. — Vraz je zagrijan za narodnu poeziju najviše zbog toga, jer je očekivao, da će vršiti »spasonosni upliv . . . na pravac i duh umjetne književnosti, a najpače poe-

zije naše«. Opazio je, da se previše izdavaju dubrovački pjesnici, kojih mu se »ukus sa skolasticizmom«, s nenaravskim uresivanjem onoga vremena« ne mili, pa drži, da će narodna pjesma »upliv Dubrovčana spasosnim načinom ograničiti«.

Vraz je skupljao i narodne napjeve, te sabrao preko tri stotine komada, jer je smatrao, da je njihovo izdanje od tolike koristi, kao izdavanje samoga teksta — »samo iz njih može se poroditi prava narodna glazba«. —

Od sviju ovih svojih težnja, gdje se je rukovodio poznatim svojim geslom »iz naroda za narod« kraj velikog naprezanja i truda malo mu je uspelo, da do kraja provede, ali velik i trajan njegov interes za narodnosti pokazuje, da je uz pjesnika Vraza djelovao jednako marno, i ako s daleko manje uspjeha, Vraz — folklorist.

5. Osobito značenje dobiva Vraz u našoj literarnoj historiji kao osnivač kritike. Nezadovoljan s neradom i slabim književnim napredovanjem pokrenuo je s prijateljem Vukotinovićem i Rakovcem književni časopis Kolo (god. 1842.), a u pismu Jaromiru Erbenu označuje mu smjer ovako: »Naša je vruća želja i pohlepa putem Kola dignuti književnost našu približujući je ukusu i duhu ostale braće slavenske, koja evropskoj izobraženosti bliže stoje... Kako ćete razviditi iz prve knjige, ne ište Kolo ništa drugo, nego napredak duševni i književni, osvještjenje narodnih sila, istinu, izobraženje, duševnu emancipaciju«.

Vraz polazi s točke, da mu je stvarati jedinstvenu književnost južnih Slavena (Ilira) u najužem dodiru i vezi s književnostima ostale slavenske braće. Osjećao je potrebu, da povede probuđenu književnost ilirsku malo više i dalje, smatrao je, da je došao čas ozbiljnijeg rada, da je književnicima potreban slobodniji dah, da je vrijeme, da se iz diletantizma prijede u stručnu književnu radnju. Ozbiljnom i stvarnom kritikom trebalo je provesti ovu evoluciju. Svi Ilirci nijesu međutim bili Vrazova mišljenja. Prvi se je povrijedio Ljudevit Gaj, a onda svi oni, što su smatrali, da svaki posao mora proizaći iz njegove inicijative, a konačno najveći neprijatelj bile su, kako Vodnik izvodi, promijenjene vanjske prilike, napose političke. Zasjedanje sabora u Požunu (1843. i 1844.) privuklo je k sebi sav javni interes, politički preporod promiče svoj uspjeh na štetu kulturnoprosvjelog, a to je značilo u Vrazovu slučaju neprilike i poraz njegovu Kolu.

Kao kritik Vraz je opazio zapreke razvitku naše zabavne proze, pa je u težnji popravljanja upozorio na narodnu pripovijetku, a osobito na Gogolja i Puškina, sveo je na pravu mjeru upotrebu građe za slavensku mitologiju, tumačio je ispravno vrijednost Dubrovčana za noviju našu knjigu, a napose donosio obilje materijala za proučavanje narodnog života, jezika, narodne poezije iznoseći principe za njezino sabiranje itd. itd. Od osobite su cijene u Kolu pregledi sviju slavenskih književnosti, za koje je znao naći odlične dopisnike Slavene, baš kao što je i sam slao vrsne izvještaje o našim književnim prilikama u razne slavenske časopise.

Ovakovoj odgojno informativnoj svrsi imali su poslužiti i njegovi prijevodi iz sviju evropskih, napose slavenskih književnosti, što čine golem dio njegova rada.

6. Uz već spomenutu knjigu narodnih pjesama i Đulabije Vraz je izdao godine 1841. »Glase iz dubrave žerovinske« skupivši u njima svoje romance i balade, a god. 1845. štampao je u Pragu treću i zadnju svoju zbirku »Gusle i tambura«, gdje je posabrao razne pjesme i neke prijevode iz pređašnjih godina.

Vraz je uglavnom lirski pjesnik, pa njegova epika nema veće cijene. Ugledao se kod toga posla u narodnu pjesmu, Erbena i Mickiewicza. Njegove povjestice dale su poslije pobudu, da je A. Šenoa s većim uspjehom ovu pjesničku vrstu nastavio i dotjeravši je stavio uz bok svojih historičkih pripovijesti i romana.

Vraz je kao lirik ostavio pored Đulabija još dva niza svojih pjesama: sonete i gazele, što ih je u odlomcima većim dijelom štampao u Danici i Iskri. Sonete je izazvala nenadana pjesnikova ljubav prema zagrebačkoj ljepotici Hildegardi Karvančićevoj. Osjećaj je ljubavi u njima sređen, i ako dubok. Ranjeno je pjesnikovo srce prividno ozdravilo, ali nemirno čuti, da će mu ova promjena donijeti opet nove jade. Ljubav je njegova uglavnom bez nade, a mogla je uznemiriti njegovu unutrašnjost samo kao pobudeni osjećaj za pokopanim idealom, kojega se duša vratila u novom liku na zemlju. Pjesnik se konačno sabire i u smirenosti očekuje, kao i u Đulabijama, prekogrobnu ljubavnu vječnu vezu s Ljubicom.

0 sonetih
(vježba)

Karakter prikaza druge ove Vrazove ljubavi od-
vaja uvelike od načina, na koji je iznio povijest svoje
prve ljubavi. Prva je ljubav prikazana na lagan pri-
rodan način u lakoj narodnoj formi, gdje strofe nijesu
stezale sadržaja, dok je za drugu upotrijebio umjetni
oblik soneta, koji je tražio konciznije izražavanje i u
svojih 14 stihova do kraja izrađenu cjelinu. Ljubica je
ladanjska ljepotica stavljena u okvir prirode, a druga
je ljubav viđana u gradskim ulicama, u biranu društvu,
zatvorenim prostorijama. Dulabije su, osobito u po-
čecima, više deskriptivno čuvstvene, a soneti baziraju
na zrelijoj refleksiji. Zajedničko je jednoj i drugoj lju-
bavi, da su za pjesnika obe bile nesretne.

Ova nesreća njegova podsjeća na jednak slučaj
nesretnog slovenskog pjesnika Prešerna, koji je tako-
đer u sonetnom obliku ovjekovječio svoje osjećaje
prema svojoj Juliji. Ova je sličnost izazvala i sličan
izražaj, pa Vraz podliježe utjecaju svog slovenskog
srodnika.

Jednako je ostavilo i poznavanje Mickiewiczevih
soneta svojih vidljivih tragova.

Gazele prikazuju najdotjeraniji umjetnički izražaj
Vrazove rezigniranosti nad ljubavnom nedaćom, a u
drugu ruku same o sebi i s odabranim fiktivnim ime-
nom Zulimke označuju, kolikom je vještinom pjesnik
upio u sebe oblik i karakter istočnjačke poezije, asi-
milirao ga svojoj unutrašnjosti i iznio kao njezin
izražaj.

7. U praškoj zbirci pjesama »Gusle i Tambura«
ima na koncu dodatak »Istina i šala. Pjesni od Jakoba

Rešetara s Cerovca«. Uzet pseudonim upućuje na novu vrst Vrazove poezije, i ako nije pjesnik u ovoj zbirci iznio, što bismo prema predgovoru i oproštaju sa štirocom mogli da očekujemo. Ono očekivano trebalo je da dođe u obećanom nastavku, koji nije za Vrazova života izišao, nego istom oklijaštrena oblika u njegovim Djelima, što il je izdala dosta nekritički Matica Ilirska (1866.). To su njegove satire i epigrami. Pjesnik je u njima više za sebe davao izražaja svojim osjećajima i mislima živeći »u vrijeme takovo, gdje vlada s jedne strane duševno mrtvilo, a s druge strane politička pretjeranost«. Jedno je i drugo, kako veli, »prekrasno polje za oružje satire«. I on se je tim oružjem u znatnoj mjeri poslužio.

Zanimivo je, da se ta njegova satirička poezija javlja, koliko se pjesme dadu datirati, u isto vrijeme, kad i njegova kritika. Pjesnik je morao reagirati na mnoge pojave društvenog, političkog i književnog života, pa je odabirao za to ozbiljan prikaz ili satiru s ujedljivim epigramom.

Šteta je, što su prilike bile takove, te nije mogao tu poeziju publicirati, da ovrši svoj utjecaj.

Čistoćom svoga karaktera i svojom erudicijom Vraz je stajao tako visoko nad svojom okolinom, da je mogao pravedno ocijeniti mnoge životne pojave, i uočiti njihove pretjeranosti i nastranosti. Izvrgavajući ih ruglu postupao je ugladeno i njegovi epigrami nijesu tako »zubati«, kako je sam mislio.

Vraz se nije javno bavio politikom, niti je sudjelovao u kakvom političkonovinarskom radu, ali je zato

ipak pratio marno sve političke događaje smatrajući ih dijelom cjelokupnog narodnog života i davao o njima svoje mišljenje u — satiri i epigramu. Kako su politički događaji počevši od 1842. stajali u središtu općeg interesa, razumljivo je, da im je i Vraz podavao dosta pažnje, pa ih je u obilnoj mjeri »prorešetao«.

U njega nema zlobe i mržnje, pa su zato njegova ironija i vedri humor u satiričkoj poeziji tek sredstvo, koje je trebalo da ovrši isti zadatak, koji je vršio ozbiljnom i trijeznom svojom kritikom.

Dosadanja je literarna historija utvrdila, da se je Vraz za svoju satiričkoepigramsku poeziju ugledao u Prešerna, Puškina i Berangera.

8. Godine 1838. Vraz se je smjestio stalno u Zagrebu i živio tamo kao kulturni radnik, književnik i, što je volio francuski reći, homme de lettres. Boravak u Zagrebu prekida nekolikim ovećim putovanjima, a najčešće obilaženjem rodoljubnih domova u pokrajini, gdje su se redovito vršili sastanci naših narodnih ljudi (Krče, Omilje, Bistrica itd.).

To su bili ilirski »saloni«, gdje su se uz zabavu snovale visoke misli, rađali zameci kulturnih ustanova, odgajali oduševljeni rodoljubi. Vraz je svagdje rado viđen gost, a osobito prijateljstvo zameće u Bistrici, na župnom dvoru opata Ivana Krizmanića, prevodioca Miltonovog Izgubljenog raja, gdje je sreo župnikovu sinovicu Dragojlu, poslije udatu za Vjekoslava Stauduara, velikoga suca u Varaždinu. Ona mu je postala »posestrinom«, i u običnom životu sestričkom svo-

jom ljubavi nadoknađivala pjesniku, što je bio bez obiteljske kuće, toplinu obiteljskog ognjišta.

Godine 1845. Vraz se je natjecao da dobije na akademiji učiteljsko mjesto za stolicu ilirskog jezika. Značajna je motivacija: »da bi se mogao lakše kretati kao pisalac, izdavati mnoge knjige, poglavito narodne pjesme i napjeve, stare listine hrvatske, crtice o narodnim običajima i bajoslovju, zatim, da bi mogao utjecati na mladež i nukaći je na učenje ostalih slavenskih jezika, što bi bilo na korist književstvu našem«. Mjesto je dobio V. Babukić, a Vraz postizava od njega ostavljeno mjesto tajnika Mat. Ilir. (1846.). To je bila jedina plaćena njegova služba, u kojoj je ostao do svoje smrti.

Godina 1848. zaniijela je i njega u svoj politički vrtlog izbacivši ga kao podpredsjednika kratkovjekog slavenskog kongresa u Pragu. Godine 1849. počinje ozbiljnije pobolijevati, i 24. maja 1851. zaklapa rastočen tuberkulozom za uvijek svoje oči

9. Vrazovu književnu fizionomiju oblikuje sinteza romantike i renesanse. Na njima je izgrađena njegova kultura, i one su se skladno odrazile u njegovu književnom radu. Đulabije su, najkraće rečeno, trubadurska pjesma, što je primila neke elemente novoga vremena. Vraz se je sav uživio u dubrovačkodalmatinsku književnost, on je stvarajući svoj pjesnički rječnik (ili uopće svoj govor — nerazumljiv najprije Slovencima, a onda zagrepčanima oko Danice) uzimao riječi i izričaje, što ih je našao u staroj našoj književnosti, odande je pozajmio sav inventar spoljašnjega opisiva-

nja, ali je i naučio, da svi oni plami, ogniji, strijele itd mogu, i ako prvotno vezani o nešto konkretno, materijalno, poslužiti i za izricanje nečesa, što postaje apstraktno, spiritualno.

Renesansa je metaforskim svojim govorom stvorila osnove za prelaženje iz materijalnoga svijeta u nematerijalni, pa je istim rječnikom i zornim izričajima, što su joj služili za profanu ljubav, orisala i spiritualnu prema bogородici i spasitelju. I kad Vraz uzima svu spomenutu izvanjsku napravu, da opiše svoja čuvstva prema Ljubici, onda osjećamo, da je ono, što pokreće njegovom unutrašnjosti daleko od svake čulnosti, da je nešto duhovno, jer su tako već postupali bilo Đore Držić bilo Ignjat Đorđić ili koji drugi njihov srodnik.

Dante i njegova Beatrice unijeli su u renesansu svu veličinu duhovne, nematerijalne ljubavi, dali veliku bazu, na kojoj se mogla razviti transcendentnost romantičke ljubavi i sve ono naziranje, po kojem iz draginih očiju može da sja nebo, iz ustiju može da dolazi otkrivenje, a ona sama, da postane dušom svemira.

Vraz je zašao u početku svog književnog rada u sferu njemačke romantike, ali je ubrzo stao čitati i Dubrovčane, koji ga toliko očaraše, te ih u zanosu proziva božanstvenima. I odsad napušta specijalno njemačku romantiku, pa pod njihovim utjecajem i utjecajem savremene slavenske knjige akcentuira obilježja opće romantike, koliko ih nalazi u najbližoj svojoj ili slavenskoj sredini.

Takvo je jedno opće obilježje evropske romantike interes za narodnu poeziju. Romantika prilazi k njoj

teoretski, a Vraz donosi za nju ljubav prirodno, organski, jer je proćućuje od najranijih dana, otkad ga je »njevina vila u kolijevci poljubila«. Po ovoj ljubavi opominje na Čelakovskoga, koji je iz narodne pjesme htio izažeti sve potrebne elemente za svoje nacionalno, estetsko i filozofsko naziranje. Samo utjecajem narodne pjesme, nije Vrazova Ljubica postala apstraktnim bićem, a poredbe s madonom i anđelom upućuju na spiritualnu renesansnu noću i čistoću pjesnikovih čuvstava.

Jednako je općeg karaktera pjesnikova težnja za jugom (konkretno je u njegovu slučaju i prirodno iskrena), a i ljubav prema istoku. Njegova Zulimka uz nešto orientalnih motiva djeca su domaćeg tla i prirodnije pojave nego Zulimkina sestra, Götheova Suleika.

Neka direktna ovisnost o njemačkoj romantići, osobito u prvencima, ne da se poreći, ali bez slavenske, napose češke romantike, — i ako se ona veže o njemačku — čitava se njegova poezija ne bi mogla razumjeti.

U kompoziciji Đulabija i u mnogim pojedinostima osjeća se jak utjecaj Kollárov. Utjecaji Prešerna, Erbena, Puškina, Mickiewicza već su bili spomenuti. Zanimivo je, da Vraza nije privlačila neizmijerna dubina misli i osjećaja III. dijela Dziadow, da je ostala za nj zatvorena sa sedam pečata (Zdziechowski), već je svoju ljubav u prevođenju priklonio onim dijelovima, gdje je nalazio narodnih elemenata.

Najjači su idejni utjecaji Kollárovi. Slavensku romantiku zaokuplja pitanje historičkog udesa čovječanstva. Vraz očekuje zajedno s Kollárom, da će rod ljudski spasiti i usrećiti napredak i prosvjeta. Vraz formulira u konkretnim tražbinama, sasvim racionalistički, sav onaj Strossmayerov program izrečen njegovom krilaticom »prosvjetom k slobodi«. Narodu treba duševne zrelosti, treba da se duhovno otkupi od veriga tuđinstva, jer duh vlada materijom, i onda će ustati kraljević Marko (isp. Preradovića) i Zrinski iz groba, te će nastati novo vrijeme, u kojem će narodu granuti »stara vjera i sloboda«.

Ideju čovječstva i slavenstva prima također od Kollára, a daje im realniji sadržaj. Slavenski program provodi upoznavanjem Slavena, njegovanjem međusobnih literarnih veza, i to provodi tako savjesno i u takvom obujmu kao nitko oko njega, a ni iza njega. Ne gubi se u apstrakcijama o Slavenstvu, a interes mu postupno prelazi od uže Slovenije k velikoj Iliriji. Dulačije su ilirska Slavy dcera.

S gledišta etičkog postaje mu narodnim idealom čovječstvo (utjecaj ideja francuske revolucije i Bakunina), i u tom smislu traži izmirenje sviju naroda, ponajviše Slavena, Germana i Romana. Svi su narodi braća, svi su božja čeda.

Vrazov pjesnički rad ostavlja dojam neposrednosti osjećaja i iskrenosti njihova iznošenja. Osjeća se, da je pjesnik točio u hrapave svoje stihove uz tešku borbu za jezični izražaj svu svoju dušu i sve svoje srce, a oboje su bili puni dragocjena blaga najljepših čuvstava

i misli, što su mogli da pokreću unutar njim životom pravoga pjesnika. Od čitave čete ilirskih stihotvoraca moći će da mu priđu kao pjesnički drugovi samo Mažuranić i Preradović!

I ako stoji po svemu, što je rečeno, cjelokupno Vrazovo djelovanje pod znatnim tuđim utjecajima, ipak je njegova individualnost jaka i snažna, i po njoj je on odlični predstavnik preporodne naše književnosti.

On je bio sav kulturni radnik i boljelo ga je, ako su politički interesi i događaji stavljali prepreke narodno prosvjetnom napredovanju. On je ostao najispravnijim i najdosljednijim nosiocem nacionalnog užeg, kulturnog programa, na osnovici potpunog narodnog jedinstva gledajući samo u njemu i po njemu svijetlu narodnu budućnost

*

NAPOMENA.

Za podlogu ovog izdanja uzeto je izdanje Mat. Hrv. od godine 1880., što ga je priredio Fr. Marković, tek tu i tamo obazirao sam se na »Djela« Mat. Ilir. (od 1863.—1868.), gdje mi se varijanta činila boljom. Marković ima na pr. nebo će se otvoriti, a Djela: nebo se otvoriti. U prvom slučaju dolazi nezgodna siniceza, a u drugom je stih normalan, a futursko je značenje jasno i osjetljivo iz predašnjega stiha. Enklitičko bi premetao sam dosljedno na svoju ruku iz arze u fezu: reć bi mjesto bi reć Ilirsko ě transkribirano je dosljedno za ijekavski govor (— učinio je već i Marković

s ie), a ikavski ili ekavski izgovor zadržan je, gdje ga je i Vraz upotrijebio. Ovako miješanje govora dopuštao je Vraz teoretski, a mogao ga je naučiti u Dubrovčana, kod kojih se ikavski izgovor javlja osobito u rimama. Palmotić rimuje hitra: vitra, a u Vraza dolazi hitri: vitri. Jednako nima: grudima, strile: mile itd. ili ekavski: ne sme: pjesme, deo: andeo itd. Pravopis je uzet fonetski, pa mjesto sladka, srdce, sbori, krotkostju itd. dolazi: slatka, srce, zbori, krotkošću itd. Negacija je pisana rastavljeno od glagola, a gdje gdje su meknute potrebne interpunkcije.

Stariji su oblici u deklinaciji zamijenjeni, ako se je dalo, novijima. Opravdanje za to nalazim u samoga Vraza, koji prema Markoviću upotrebljuje za loc. i instr., i ako izuzetno, oblike njedrima, rukama, mislima itd. U gen. plur. nije Marković dosljedno odbacio neprirodni h kod imenica, što je u ovom izdanju bez izuzetka provedeno. Uz dubrovačke mnoge imenice i glagole Vraz je poprimio i njihove kontrahovane oblike zamjenica: koj (kojoj), kim (kojim), svoj (svojoj) itd.

Da se uzmognu šesterici Đulabija ispravno čitati treba paziti na dosta česte siniceze: i one crne oči, ruže i dragoljuba, u tom bijelom gradu itd.

KRIŽEVCI, koncem augusta 1924.

Dr. D. Grdenić.

I would my heart in beauty's eyes
By a...

...of gentle Doves come...
Silvio Pellico

...for - for - for -
Factor of peace in strange lands
For service of justice and
as a...

ĐULABIJE

LJUBEZNE PONUDE ZA LJUBICU

I sun'd my heart in beauty's eyes.

Byron.

O patria! Dolce nome . . .

Silvio Pellico,

— — — del — ferro cinta,

Pugnar col braccio di straniere genti,

Per servir sempre o vincitrice o vinta.

da Fillicaja.

I.

Dolina, dolina,
w dolinie potoczek, —
Nie mogę zapomnieć
dziewki czarnych oczek.

Krakowiak,

red zemlje slovinske 1
bio se grad vidjeva,
U tom bijelom gradu
ponosita djeva.

U te djeve jedno
momče zarobljeno
Vapi i nariče,
gorko rascviljeno.

Ti bi, grade, bio 2
bez tvoje djevice
Tužan, kô bez Vilâ
zelene gorice.

Ja bih bio sretan,
slobodan kô ptica,
Da nikad ne vidjeh
Njena krasna iica.

Jutrom svaki listak 3
blista od rosice —
Sjajnije neg alem
na kruni carice.

Jutrom svaka grana
glasom ptice zbori;
Jutrom svako srce
Bogu se otvori.

Jutrom te ja vidjeh: 4
nebo — tvoje lice,
Munje — crne oči,
strijele — trepavice.

Jutrom u očima
suza mi zablista —
Kô u ranoj ruži
rosa srebročista.

Jutrom čuh — krilatac 5
reći bi da zbori —
Gdje ti do tri riječce
naški progovori.

Srce mi se otpre,
u nj božić uieti,
Pa sad tu caruje
i zimi i ljeti.

Krasota andeoska,
čar riječi slovinski ;
Među dušom, tijelom
sklad divni vilinski :

6

To je visok izvor
mojih pjesmica,
Što će dotle teći,
dok s gore bistrica.

Krasni Njezin obraz
ruža je o zori,
A srce slobodna
srnica u gori.

7

Moj je pako obraz
lijer o ranoj rosi,
A srce titranka,
koju djeva nosi.

Ljubavi, ljubavi!
otkud tvoja sila?
Sad me nosiš nebom,
paklom sad nemila.

8

Sad činiš da čeznem
vas rajskom razbludom,
A sad da u jada
tonem moru hudom.

Sreću traži jedan 9
brodom po pučini,
Taj za častmi hlepti,
taj se kućom brini.

Moja nij' u častih
nit u tankoj plavi,
Moja sreća samo
uza te boravi.

Tvoje su mi ussti 10
knjiga začarena —
Od dva, reć bi, listka
ružica rumena.

U njih mi je sreća :
bi l' se otvorile,
Za mene kazale
bar tri riječce mile ?

Tvoje su crne oči 11
dva prozora bijela,
Iz kojih gleda do sto
veselih andela!

U njih mi je sreća :
daj da se otvore,
Da mi se u srce
slije slasti more.

Iz tvojih očiju 12
munja se obara,
Plašec meni pokoj
iz srca, njedara.

Ej sklopi ih, djevo,
sklopi i dopusti,
Da se opet smiri
medom tvojih usiti!

Podi amo, dušo, 13
carice od momâ!
Podi amo, podi,
srnice pitoma!

Ne bi li kušala
piće s moje ruke ;
Ne bi l' od milosti
primila jabuke.

Vijek za tobom nosim 14
darka dva nevina :
Jabuku crvenu,
kitu ružmarina.

A ti vijek odmičeš
od mene kô ptica —
Od lukava lovca
i njegovih strelica !

Ne trči, ne trči 15
vijek s plahošću bježnom,
Udrit ćeš o kamen
nogom lakom, nježnom.

Ne trči, ne trči:
trn leži na stazi!
Ne trči, ne trči:
stazom zmija plazi!

Vaj! Ona ne sluša: 16
koraci ju hitri
Nose ispred mene
kô ružicu vitri.

Ona bježi, a ja
slijedim sveđ nje lice —
Kô za jutra sunce
luč sjajne danice.

Bih li Joj prosuo 17
zlačane jabuke,
Da trčeć za njimi
prigne bijele ruke?

No otkud mi zlato?
u mene ga nima:
Srce mi tek za njom
bije u grudima.

Cim me iz dubljine 18
prsi tuga zove,
U njih se stvoriše
Đulabije ove.

Pa ih sad prosipam
pred nju bez pokoja;
Ne bi l' se prigнула
Atalanta moja.

Eno je opet, gdje već 19
stoji kraj studenca,
Krasne kose svite
na način od vijenca.

Pa se nagnu nada nj
i lijepa i mila —
Kano nad jezerom
jezerkinja Vila.

Kô što duga združá 20
sve nebeske boje,
Tako u tvojem tijelu
sve ljepote stoje.

Al što sve su boje,
gdje sunašca nije:
To su i sve ljepote,
gdje ljubav ne grije.

Ljubi me, Ljubice, 21
ljubi, djevo mila!
Dok su nam još vita
od mladosti krila.

Sreća bez pokoja
mijenja brzu nogu . .
Što će donijet sutra,
znano j' samo Bogu.

Čitavu noć, kažu, 22
slavulj pjevat mari,
Kap krvi iz kljuna
dok mu ne udari.

Ja da svoju ljubav
mogu ispjevati,
Ne bih žalio pojuć
zadnju kaplju dati.

Bog je tebe stvorio, 23
Ljubice milena,
S tijelom od ljepote,
s srcem od kamena.

To je, zašto plačem
s glavom na koljenu,
Plačem, tužim tugu
vijek neizrečenu.

Da bi mi u srce
pogledati htila,
Rasplakale bi se
oči ti od mila.

Da bi slušat htjela
srce rascviljeno,
Puklo bi u grudih
srce ti kameno.

Tebe jurve dvorim
tri godine dana —
Tek za tri cjelova
tvojijeh usana.

Ja ih prosim, ištem
od jutra do jutra,
A ti mi usta sklapaš
šapćuć: „Sutra, sutra!“

Skršit ću verige,
svilena vezila,
Izmaknut iz uze
speta svoja krila.

Razastrt ih sretan,
slobodan kô ptica —
Daleko od tvojih
krasnih, rajskih lica.

Izmaknem se sretno,
pa s licem veselim,
Scijeneć se slobodan,
od Nje se odijelim

27

Ja se dijelim, ni da
riječce bi tratio;
A Ona u smijeh: „s Bogom!
Brže se vratio!“

Odem, al do mala
srce upoznade,
Da, što je na licu,
u njem ne imade.

28

Opet se povraćam,
gdje je moja Vila,
U zlatne verige
stavljajući krila.

Oprosti, oprosti,
jedina carice!
Pa k meni okreni
svoje blago lice.

29

Karaj, veži, raspni
roba skrušenoga,
Samo ga ne baci
od obraza svoga.

~

Mniješ li, krijuć oči 30
pramî svione kose,
Da mi sakrivene
jada već ne nose?

Nemoj ih krit, nemoj,
već promisli, mila,
Da iza zasjede
grđe ranja strila.

Tebi se ja molim, 31
tanka koprenice,
Ti od moga neba
krasna stražarice!

Izvedi mi na dvor
žuđenje kô sanak:
Moju rujnu zoru,
i moj bijeli danak.

Taj predivni zastor: 32
duge trepavice —
Oj digni ga, digni,
krasna golubice!

Da bar jedan zračac
pred vrata mi sine,
Srce da utješi,
tuga da ga mine.

Što te crne oči,
sili me motriti?
Što iz njih pogledom
crni nalip piti?

33

Aj oči, aj oči,
nalipe medeni!
Radi vas, ah, pokoj
s Bogom ode meni!

Sunčаницe moja,
ja ću iz njih piti,
Makar mi i bilo
na mjestu umriti.

34

Takva bit će smrca
slatka i bez muke,
Jer nosila budu
tve mi bijele ruke.

Nikad nij' na ruži
čišće rose bilo,
Kad je sunce jutrom
bijeli dan raskrilo, —

35

Neg što bjehu suze,
što kô tri zvjezdice
Padoše s Nje očiju
na krasno joj lice.

Blago vama, blago,
vi tri suze mile,
Što ste mi od ljube
dušu predobile!

36

Nebeski vas anđeo
Njoj u grudi slio,
Pa u njih studeno
srce rastalio.

Da je meni Višnji
na milosti sada,
Pa da me pretvori
u slavića mlada:

37

U grm bih se skrio,
pa vas bez prestanka
Pjevao od mraka
pa do bijela danka.

Blag večernji hladak
vas je raspirio,
Pa čist bljesak opet
na nebo odnio,

38

Te tu stolujete
u nebeskom moru —
Sjajne tri carice
u Petrovu Dvoru.

Sveđ otud na staze
sjale u toj slici,
Kud drage slovenski
slijede vjerenici;

39

Da materi Slavi
ne bude s prevarâ
Od ljubljene djece
jadnih Leandara,

Da li si vidio,
kad pod večer ptica
Nad mirnim jezerom
lijeće — lastavica ?

40

Lijeće te se ne zna,
da l' ga poljubila
l' tek dodirnula
krajci svojih krila ?

Takav bješe cjelov —
dar dušice Njene —
Te i sad pitaju
usnice blažene :

41

Bješe l' to taknuće
Njezinih usana,
Ili njihov dašak,
il od neba mana ?

Znadeš li još vrijeme,
kad pjevaše meni :
„Sadila sam, ljubi,
bosiljak zeleni.“

42

Tada ti, tad u me,
Ljubice, usadi —
Cvijet željne ljubavi;
njom srce ogradi.

Lijepo poje Slavka, 43
lijepo slavulj-ptica;
No sve nadilazi
glas dviju pjesmica:

Prva mi je: „Ja te
ljubim bez pokoja!“
A druga je pjesma:
„Ja sam uvijek tvoja!“

O moj duše samo 44
u ljubav zaprti,
Drugo pred tobome
Sve se kolom vrti.

Ta vijek trepćeš krilma,
gdje j' moja ljubezna —
Kô sokolić s gnijezda,
što ne smi i ne zna!

Ja sam u verigah, 45
u Nje naručajih,
Što nipošto srce
skršiti ne da ih.

U njima uživam
čase pune cvijeća,
Koje ne bih dao
za slavna stoljeća.

U Njenoj ljepoti 46
čudesa su moja,
Koja vijek raskladam,
gledam bez pokoja.

Njezin mi je posmjeh
pismo začareno,
Što još ne bijaše
nikim tumačeno.

Sa svojim očima 47
sunce mi je Ona,
S kog mi duša zvoni
kano stup Memnona.

Da, Ona od mene
sad stvara kip mumije,
A sad sfingu, koje
nitko ne razumije.

Njezin uzor svet mi 48
gaj je, gdje dušica
Pjevajući gine
kano rajska ptica.

Njena lica su mi
rajski perivoji,
Gdje kô leptir slašću
pogled mi se poji.

Sad mi čelo ravni, 49
sad mi vlasi redi,
Sad mi lice gladi,
Sad u oči gledi ;
Sad mi ljubi oči,
sad opet usnice :
„Ti si uvijek andeo,
slatka mâ dušice !“
Sada na smijeh složi, 50
sad na zbilju usti ;
Sad čelo nabere,
sad obrve spusti.
Iz očiju joj strijelja
munja — oganj živi :
„Ipak si ti andeo,
andeo ljubeznivi !“
Sad ručicu diže, 51
njome meni priti ;
Na čelu se skupi
oblak plahoviti.
Iz očiju joj pada
grad bi reć ledeni :
„Ipak si ti andeo,
andeo moj ljuveni !“
Već iskrivi usne, 52
nos i obrvice,
Razmrsi si prame,
nabra čelo, lice.

Sklope joj se usne,
sklope crne oči:
„Ipak vijek ne spava
sunce u istoči!“

Zastor od očiju
i od ustiju pade,
A na njih razbludno
posmjeh se ukrade.

Čelo se razvedri,
pogled se razjasni:
„O, ti si mi uvijek
anđeo moj prekrasni!

Il se ti smijala
il lice grdila,
Sveder si mi lijepa,
sveder si mi mila.

O, ti sve uzmožeš
do jedno, a to je:
„Da tebe ne ljubi
vazda srce moje.“

Na prvom sastanku
mnjah, da djeva jesi,
A sad znadem, da si
anđeo od nebesi, —

Andeo, koga Višnji
na taj svijet premjesti,
Da kip ima rajske
ljepote i česti.

Slušaj, moj anđele
mili nada svime!
Dokle ovdje traješ,
molim te: Ljubi me!

56

A kad se povратиš
u nebeske hrame,
Prosim te, Ljubice:
Moli ondje za me!

Raj se već otvara,
andeo pri vrati:
Žarkim mačem mašuć
iz raja nas prati:

57

„Pitoma grlice!
sokole od luga!
Trebalo da se jedno
oprosti od druga.“

Sve se vedro nebo
zvjezdicami osu;
Noć na zemlju plače
hladne suze — rosu.

58

O grlice slatka!
čas već teče kraju . . .

Gle, sunce zapada,
brodari čekaju.

S Bogom mi ostala,
s Bogom moja mila!
Najsajjnija zvijezda
nad tobom svijetila!

59

Kô što trepavica
brani oko od truna —
Branila te od jada
sreća blagopuna!

Sved ti bila duša,
slatka moja ljubi,
Krotka i vesela
ko bijeli golubi!

60

Ob dan sprovađali
anjeli ju mili,
Ob noć njegovali
sanci modrokrili!

Bio u ognju juga
il ledu sjevera,
Vijek uza me bit će
tvoj kip, ljubav, vjera.

61

A kudgoder vitom
ti krenula nogom,
Sved i sved molila
za me . . . s Bogom! s Bogom!

⓪ tisnuše brzo

62

od kraja brodari ;
Svatko hući, pjeva,
nit za išta mari.

A ja tužim, plačem
s udesa siona,
Ko da mi j' već poći
preko Aherona.

S Bogom gore, s Bogom
livade, dubrave,
Pune Vesne darâ,
pune Vilâ slave!

63

Aj, kod vas boginje
sve mi bjehu mile ;
Samo od jedne sinak
na me baci strile.

Slatka j' tvoja čaša
Leljo, kralju kraljâ!
Ali skupo, gorko
plaćati ju valja.

64

Krasan je tvoj vijenac
od ruža spleteni,
Al je pod ružama
mnogi trn skriveni.

II.

Plynie woda, plynie,
po kamikach huczy, —
Kto nieumie wzdychać,
miłość go nauczy.

Krakowiak

Knkraj Ilirije
stoji grad na stijeni.
U tom gradu tuži
junak zatravljeni; —

1

Tuži, prisluskuje
s jedne razvaline,
Ne bi li gdje čuo
glasak iz daljine.

Momci u njedrima
amajlije nose:
Sitnu knjigu drage,
pram svilene kose.

2

No u mene nema
ni stvarce jedine
Srcu za razgovor,
želja da ga mine.

Toj želji srdašce 3
jedva da odoli:
Za Njome, za Njome
gine, čezne toli, —

Da za jedan pogled
oka Njezinoga
Sva bi sunca dao
od života svoga.

Posadih za toplu 4
sunčana proljeća
Ljubicu i druga
razna krasna cvijeća.
Al zašto uzniknu
samo ti, nevene,
Te mi s tebe uvijek
jadno srce vene!

Vedro bješe vrijeme 5
ljubljenja nevina,
Vedro, no jao kratko,
ko ura jedina.

Vaj! brzo otprši
kô strijela s tetive,
Al od njega vijek mi
uspomena žive.

Plije voda, plije,
po kamenju buči,
Tko uzdisat ne zna,
ljubav ga nauči.

6

O ljubavi, ti si
mene naučila,
U što je kaljena
tvoja travna strila.

Dobar danak, prijо! —
Ne razumi toga;
„Božja pomoć, pobro!“ —
Ne zna ni za Boga.

7

O sada znam, zašto
tuži Slava mati:
Gradi su nevjerni,
sini renegati.

Oj grade, oj grade,
spasi ime svoje!
Pa ti meni vrati
sinke majke moje.

8

Jer bez njih se činiš
men' kô lijepa glava,
U kojoj ne stoji
ni'edna miso zdrava.

Božanstveno sveto 9
slovo od djedova,
Kuda si nam, kuda
iz slavskih gradova?

Kud se goder krenem,
puno j' tvojih traga,
Al nigdje nij' čuti
tebe mila, blaga.

U grobu nam spavaš, 10
u grobu sadara,
Na koj luda slijepost
pogrdom udara.

No kolo se sreće
kreće bez pokoja:
Sinut će sunašce
i pred vrata tvoja.

O davni stupovi 11
od vijeka bijeni!
Vi kletim rukama
uresa lišeni!

Vi ćete kô Memnon
za koj dan zamnjeti ;
Kad od Slave sunce
opeta zasvijeti.

Gdje si, dušo moja ? 12
Bogom posestrena !
Mila kano pjesma
iz davnih vremena.

Čuj, ja sam bez tebe,
bez tvog oka mila —
Kano sivi sokô
bez desnoga krila.

Bijelim' rukam' oči 13
pokrij mi, milena,
Da ne zrim' prikora
tvrdih od vremena !

Riječju svojom slatkom
razgovori druga,
Da ne čuje kletvâ,
uzdisajâ, rugâ.

Gledaj kolut sunca 14
na zapadu gdi je :
Jedna pola svijeti,
drugu gora krije.

Eto ti prilike
srca moga živa,
Gdje ga pola u slasti,
pola u tuzi pliva.

✽

Čuješ me, grlice,
što uza svog druga
Lakokrila lijećeš
put toploga juga !

15

Kaži Njoj : „I on bi
došo s nama k tebi,
Da ga huda sreća
proganjala ne bi.“

Mirišuć najljepšim
cvijećem zavičaja,
Dijel'te se, vjetrići,
put onoga raja !

16

Pa Joj se na čelo,
lišca svaki spusti,
Šapćuć : „Dolazimo
s njegovih željnih ustī.“

Al ne čuju mene :
igrajuć bez brige
Nose cvijeće — lišće
iz Vesnine knjige ;

17

Tjeraju metulje
i drobne ptičice,
Cjelivajuć potok
i rumen-ružice.

Pjevam svoju sreću 18
crnookim djevam,
Ali ne slušaju,
što od srca pjevam.

Sestrimim ih videć
slovenske obraze;
Al diveć se stranim
riječim, odilaze.

Samo jedna tužbe 19
dočekuje moje,
Sa mnom vjerno plače
Sa mnom vjerno poje.

Draga moja, jeko !
Posestra mi bila,
Od propalog raja,
Ti jedina Vila!

Ti Plaču, ti krajnja 20
slavska stražarnice,
Brojio si uzdahe,
vidio suzice,

Kada se praštahu
s rajem djeca Slave,
Prisiljena da ga
bez grijeha ostave.

Pod tvrdim se dubom
sruši cvjetna lipa;
Zemlju bije tuđeg
kopito paripa.

21

Ej zlatna Slobodo
i vedra pravice!
Zašto vi od Slave
odvrćate lice?

Stravljen Deljan Dafnu
slijedaše da dvori,
Al u lovoriku
nebo ju pretvori.

22

Samo ljubav proših
od najljepšeg stvora,
Al nebo mi nudi
vijenac od lovora.

Dobra žutovoljka
žuberi u lugu;
Zdrali složnim redom
putuju pram jugu.

23

Pram jugu, pram jugu
iznad triju rijeka
Uvijek mene zove
moga raja jeka.

Moga raja jeko,
ti Ljubice moja!
Zašto me ti zoveš,
mamiš bez pokoja?

24

Bog je odsudio,
pa među nas jadne
Tri metnuo gore
i tri rijeke hladne.

Cvate li u tebe
(kaži, dušo draga!)
Dragoljub, ljubica,
vratiteljja blaga?

25

U mom perivoju
sve već Vesna mila
Čudotvornim prsti
cvijeće razpupila.

Po mom perivoju
da ti je pogledati,
Kako trator lista,
kako ruža cvati;

26

Kako po jablanih
zujeć pčele lijeću
I zlatokrilaši
metulji po cvijeću.

Oj Ljubice moja! 27
gdje si mi ti, gdje si?
Ajde, draga, gledat,
što moj vrtlič resi.

Gle pitome ruže
rumene kô zora . . .
Pozdrav' mi ju, sunce,
onkraj rijekâ, gorâ!

 j zdravo mi bio 28
ti zeleni gaju!
Gdje slobodne danke
krotke vile traju:

Zatravljen, rascviljen
padam ti na krila,
Ne bi l' mi tvâ usta
rane ohladila.

Cvjetokitna lipo! 29
tebe u svôj srdi
Niti Perun žarkom
strijelom ne nagrđi.

Oj dozvol' u hladu
tvom da se zakloni
Putnik, što ga Perun
vazda strijelom goni.

Čujte, gajske vile, 30
drage mi nad svime
Vi drobne ptičice,
Bogom posestrime!

Zdrave i slobodne
sved od lovca bile,
Pa tu zašlu sestru
u kolo primile!

Pjevče zatravljeni, 31
zlatokljuni kose,
Što ti se pjesmice
zelen-lugom nose!

Znam za jednu ljubiu,
što je ljepša tvoje.
A za njom uzdiše
vazda srce moje.

I ti hladnog crijeta 32
pustinjače stavni,
Slađani slaviću,
Vesne sinko slavni!

Samo jedan glasak
treba ti do žića,
Da te u raj uznese:
krasan glas „Ljubica.“

✧

ajdmo, pjesmo moja,
gor' u Jeruzalim,

33

Da kip zavičaja
pred tobom razgalim!

Pa otud u rode
i vijekove pričaj,

Koli drag i krasan
naš je taj zavičaj.

Modra se ravnina
pruža pram istoči,

34

Kôj ne stižu kraja
nit sokolske oči:

Kan da hoće bozi
tim da te uvjere,

Da končinam slavskim
tuda nema mjere.

A s ostalih strana
u poluokrugu

35

Pašu ga planine
od sjevera k jugu.

Isred njih se dižu
redom rasijani

Kô orijaške straže
gorski velikani.

Gle tamo k sjeveru
Klek i Hum-mogila,

36

Gdje sa slavskim slovom
nesta slavskih Vila.

A ondje na rubu
sjevernog prostora
Lašti se Vildunska
i Gradačka gora.

Med modrim sjeverom 37
i rujnim zapadom
Viri Golubinjak,
gora s bijelom bradom.

Do njega Rogaška,
s vijencem vrh tjemena,
Prama nebu pruža
silna si ramena.

Od juga se dižu 38
Kalnik i Ivanska:

Tri bi reći kule,
tri mosta slavjanska.

Gle preko njih do dvije
rukuju se grane,
Da u bratskoj slozi
prava si obrane.

U tome okviru 39
kô sag dragocjeni
Krasan zavičaja
kip je uhvaćeni —

Kip od zavičaja
kitna i ugodna:
Brda lozoslavna
polja žitoplodna.

- Gledaj oko sebe 40
u dole cvatuće :
Po njih rastresene
lijepo bijele kuće ;
- A po brdih crkve,
dvore sa gradići,
Kô gljive, u šumi,
što ih vidiš nići.
- Je si l' ikad ginuo 41
za žudenim krajem,
Gdje pokoj i sloga
i ljubav vlada trajem ?
- Stresi ovdje prašak
s umorenih nôgu,
Pa se prostri nica
pojuć : Slava Bogu !
- Cuješ li te pjesme ? 42
to nij' pjenje ševâ,
Grlicâ, slavuljâ,
već slovenskih djevâ —
- Djevâ, kojih lica
kano ruže sjaju
Cvijetom, kîm su cvale
pre grijeha u rajju.
- Tko nij' slušao, kako 43
Slovenka govori,
Ne zna kako rajski
andeo s ljudmi zbori.

Tko nij' ljubio njenih
rumenih usana,
Ne zna, što je šećer,
što l' nebeska mana.

Tko ih slušao nije 44
pjevat „svet—svet—sveta“,
Ne zna koj ga raskoš
čeka onkraj svijeta.

Oj Slovenke krasne,
vi morske deklice!
Od kolijevke moje
krotke grličice!

Vijek vam duša čista 45
i nevina bila!
Tuda zmija srca
vam ne otrovila!

Čuvao vas andeo,
neba sinak prosti,
Sved' vas natkrivajuć
štitom narodnosti!

Oj krasan si, krasan, 46
ti moj zavičaju!
Kakve u tebi, nigdje
ruže ne cvjetaju.

Čini se, da Bog te
stvari, kraju ljubljen,
Da jadnu Slovincu
vrati raj izgubljen.

Oj neharni svijete, 47
robe omamljeni!
Trikrati slovenskom
krvcom otkupljeni.

Od Boga mi našo,
što ti ruke klete
Dižeš, da pogrdiš
Obraz Slave svete!

Ah, man ju bijete, 48
vi ruke proklete!
Svanut će Đurđev dan,
velik dan osvete.

Mati moja jadna
po krvavoj cesti
Junački će na vrh
gvozden križ donesti.

Tad će se otvorit 49
nebo žarom zlata,
Zlatno sunce sinut
i pred njena vrata.

Srušit će se svijeta
žrtvenik krvavi,
Dignut vječni hrami
i Bogu i Slavi!

Čuj jauk staraca, 50
plač ženâ, dječice!
Jesu l' uskrsnuli
Obri iz grobnice?

Tjera l' Mongol čeljad
kandžijom u bitku ?
Vadi l' opet Turčin
demeskinju britku ?

O, gora Obarâ, 51
Turâk i Mongolâ —
Diže se vragovâ
čopor-četa hola.

Da, braćo ! pitomče
tuđega prijekora,
Zmaj šestoglav opet
čeljusti otvora.

O moja jadna mati ! 52
Eto zmije klete,
Kuju su grijale
tvoje grudi svete.

Ti si ju svom krvcom
kô bušac hranila,
A sad od nedraga
hodi do nemila !

Čujte trublju slave : 53
Na vrance, na vrance !
Da skršimo klete
naših rukû lance !

Ajd stlačimo u prah
vragôv čete prike,
Dižuć svetoj Slavi
vječne žrtvenike.

Al primir' se, brižno
ti moje srdašce!
Još nije ugaslo
na nebu sunašce.

54

Zginut će taj čopor
kô kip grozna sanko
Od blagog svanutka
luči — bijela danka.

Golube, golube,
ljubezniva ptice!
Kako je bez tvoje
Tebi golubice? —

55

Nemoj pitat, brajko,
kako j' srcu mome,
Lako možeš čitat
to isto u svome.

Kudgoder hodio
putem ili stazom,
Svuda se sastajem
s Tvojim ja obrazom.

56

Tako on sved stoji
u mojim mislima,
Kô žuđeno zdravlje
onom, koj ga nima.

Gledao ja pod večer 57
kroz tanke prozore
U zelen-prodole
il na modre gore,

Slušajuć slavulje,
gdje uz drage poju:
„Oh i ti pjevaše“
— vapim — „dragu svoju“.

Kad se šećem dolom, 58
gdje potok romoni,
Jug se cvijećem titra
i metulje goni :

Tad se sjetim tužan
gorko uzdišući:
„I mi se igrasmo
igre: cjelov vrući“.

Kad na krovu gledam 59
bjelane golube,
Gdje se krilma grle,
očice si ljube :

Čini mi se kan da
iz srca mi glasi:
„Tako i Ti ljubljaše,
al su prošli časi“.

U vrtu je ruža
ljubljena od dana,
Stidna kô djevojka
prvom cjelivana.

60

Oj ružo, oj ružo,
prvi Vesnin dare!
Ti cvatiš, a moju
možda grob već tare.

Oj vi gusti luzi,
i visoke gore!
Dignite vi svoje
zelene zastore!

61

Da se nepokojna
duša osvjedoči,
Gdje su slatka usta
i one crne oči.

Mrkim nebom lijeću
munje i grom ljuti;
A moju mi dušu
tužna misao muti.

62

Hoće l' se razvedrit
skoro svod nebeski?
Hoće l' se raspršit
magle, grom i treski?

✻

Ljuti jastreb može
raspršit golube ;
Al ne može činit,
da se već ne ljube. 63

Ej zaludu svijet nas
rastavi, rastuži :
Što bo Višnji složl,
vijek se ne razdruži.

✱

Prigrlih od svijeta
krase svekolike,
Da ishitrim pravi
kip Tvoje prilike. 64

No kad tebe gledam
u oči, od stida
Iz rukû mi pada
djelo Pijeridâ.

Da mi je namočit
kist u lice zore,
Il u oči sunca,
il u zvijezdâ more ; 65

I da taj odjenem
Kip koprenom duge :
Jošte Ti po tijelu
Ne bi bilo druge.

Da mi je skupit miris 66
ruže i dragoljuba,
Pa stopit u jedno
s krotkošću goluba ;

Tim življem nadahnut
Tvoga tijela dike :
Još Ti duši ne bi
imao prilike.

No Višnji će dati, 67
što ištem, ljubljena,
Kad jednom smrt — bijela —
prigrli me — žena.

Da, onkraj ću Tebi
nać priliku pravu
Na čelu angjelâ
pojućih joj slavu.

to dulabije, 68
jabuke crvene!
Od njih Ti sagradih
ponude kićene :

Primi od milosti,
dušo, dar u pjesmi
Od onoga, koj Ti
prstena dat ne smi.

Zašto zvijezda blista ?

69

 zašto cvijet miriše ?

Zašto slavulj poje,

 i pojuć uzdiše ?

Tko mi to razriješi,

 taj će i saznati,

Zašto ne prestajem

 pojuć uzdisati.

Tako crnih očiju

70

 i crne ti kose!

Tako svih cjelova,

 što dušu uznose!

Tako ti pokoja

 sred ljubavi krila :

„Ja Te ljubim, ljubim,

 ljubim, ljubo mila!

Tako višnjeg Boga,

71

 koj nam duše združā!

 I lukava svijeta,

 koj nam pelin pruža!

Tako sastaništa

 onkraj svijeta prijeka :

„Ja te ljubim, ljubim,

 ljubim u vijek vijeka!“

A sad, pjesme, u svijet,

72

 koj vas je dozivao,

Ja sam suzam' kupao,

 srcem vas sagrivao!

Kaž'te, ako Vaše
ugađa mu lice:
„Nas je porodila
lijepost od Ljubice“.

Ajte, djeco moja, 73
širom bijela svijeta,
Kano drobne pčele
od cvijeta do cvijeta;

Pa gdjegod vidite
branit Slave dobro,
Svakom nazivajte:
„Božja pomoć, pobro!“

No kako se pčele 74
vraćaju košnici,
I vi se vraćajte
s tom riječcom k Ljubici:

„Lijepo je u svijetu
na ljudskom vidilu,
Ali je najljepše
na majčinu krilu“.

III.

Juž sie jesień kończy,
liście z drzewa leci: —
Gdzie sie dwoje kocha,
niepotrzebny trzeci. —

Krakowlak.

Bzemlji slovinskoj 1
grad se vidi jedan,
Kano grad od pčelâ
krasan i uredan.

U tom gradu stoji
moja duša sada,
Drščuć kô na drvu
list, kim vjetar vlada.

Oj grade, oj grade, 2
hrano mojih želja,
Što po carstvu svome
krstio te Lelja!

Zašto sada mene
s milom ti rastavi,
Te tužim kô golub
samcat u dubravi?

Još me nij' sa sankom 3
zora rastavila,
Pade mi na prozor
ptica bjelokrila.

Pade i zapjeva
pjesmu tužnu toli,
Te me još i danas
od nje srce boli.

Urani, urani, 4
jadni moj junače!
Sunce se već rađa
i na prozor skače

Urani i zábi
na te svoje vaje;
Jer tvoja se ljuba
za drugog udaje.

Već se crkvi sprema 5
od svatovâ kita,
Gdje pop snahu čeka
i ovako pita :

„Hoćeš li ga ljubiti
i danju i noću?“
Tvoja ljuba plače,
ali kaže: „Hoću!“

Oj ptice, oj ptice,
crna zlokobnice! 6
Koja te donijela
bijeda mi pred lice ?

Ah, pocrnjela ti
snježnobijela krila,
Što si mi ti jadno
srce probit smila !

Jesen se naklanja, 7
lišće s grana lijeće ; —
Gdje se dvoje ljubi,
nij' potrebno treće.

Aj, moj listopade,
dalko se odstranio !
Jer si mi najljepši
ljeta cvijet stamano.

Nesretna je ptica, 8
koju bura shvati,
Sred mora odnese,
te nema gdje stati.

A kamo je ono
srce nesretnije,
Što na srcu kuca,
u kom vjere nije!

Znadeš li, kako si 9

šaptala bez broja
Usta mi ljubeći:
„Uvijek . . . uvijek tvoja!“

Bog je čuo prisegu,
pa dedepsa sada:
Ti si sagriješila,
a strijelj na me pada.

Zvijezda, koja pane 10

s visokoga neba,
Nikad već ne može
vratit se, kud treba.

I moja u nebu
jednoć duša biše,
Al sad od nje rajska
vrata zatvoriše.

Nekoć mi sipaše 11
ljubav na put sreće
Ruže i ljubice
i sve ljepše cvijeće.

A sad na Golgotu
krst mi veli nesti,
Suzom stazu rosit,
trn u vijenac plesti.

Tamo, gdje jug trepće 12
krilma beskonačnim,
S neba motre zvijezde
očma modrozračnim :

Tamo stoji polje,
na polju brežuljak,
Na brežuljku lipa,
na lipi slavuljak.

Tu vi, kad se pjesnik 13
sa svijetom oprostí,
Položite u grob
njegve trudne kosti.

Nek sluša slavulja,
lišća zbor šapćuci,
I glas žetelicâ,
kad prolaze kući.

Do njega polož'te 14
još i mač dno groba,
Da se mača hvatit
može u ono doba,

Kada dune vjetar,
braću misao jedna
Složi, da se otresu
robovanja bijedna.

Kad ste sahranili 15
kosti ispod trave,
Ne stavljajte na grob
zlatna vijenca slave;

Jer tko je iz čaše
od ljubavi pio,
Već je za života
pod vijencem hodio.

Već vi na hum grobni 16
ploču zavalite,
A na ploču riječi
ove postavite :

„Pjesnik, rajske ptice
čujuć pjevanje milo,
Nij' ni osjetio
teško ljetá krilo“.

Oj mog srca ptico, 17
oj moja ljubavi,
Zašto ti se opet
kod mene ujavi?

Istina, još ima
u prsiju mjesta.
Al si zaman došla,
jer hrane već nesta.

Ajd na one kraje, 18
gdje ti je stajala
Zipka, a uz zipku
Sestrica pjevala ;

Gdje su ti „tri žene“
prorekle nekada
Baš radosti malo,
ali puno jada.

Evo, znam, tu moja 19
rodila se sreća,
I streptala krilma
kô leptir proljeća.

Dá, evo je mjesto,
gdjeno ju ostavih,
Gdje u kolo smjelo
uhvatih se Slavi.

Evo gaja, gdje me 20
Lada zagrlila ;
Gdje sam se u kolo
uhvatio Vilá.

Evo i dolina,
evo i studenac,
Gdje na glavu draga
metnula mi vijenac.

Moje srce leži 21
na tvrdu kamenu,
Uzdasi ga biju,
kano daždi stijenu ;

Svijet me ne razumije
u kraju ovomu,
Ah, sad teško patim
bez doma — u domu !

Udalekoj stranoj 22
zemlji stoje sade
Sreća, pokoj, radost
i sve tvoje nade :

Tu ti zarobljeno
srce je ubogo,
Kukavice jadna !
Višnji ti pomogô !

Prstene prodani,
vijenče moj zeleni!
Tko će opet vratit
tvoju ruku meni?

23

Svijet, što mi ju ote
prot volji od zgora,
Opet jednom vratit
mora ju te mora.

Brodar ide na sve
četir strane svijeta,
Al ga vjetar kući
odnese opeta.

24

Gdje si ti, moj vjetre,
čekan od dne do dne,
Te bi me vratio
na obale rodne?

Koliko te, Savo,
prebrodi ladicâ,
I preplovi ribâ,
i preleti pticâ;

25

Koliko košutâ
s jeleni pregazi:
Samo jedna duša
broda ne nalazi!

Gledam vas opeta,
zdravò mi sved bili,
Vi krajevi meni
i ljubavi mili!

26

Oj zdravo mi bio,
ti moj rajski svijete,
Gdje mi svanu sunce,
i zgasnu — pre mete!

Krasan si moj kraju,
sva su mjesta ista :
Al od cvijeta sreće
nij' već nijednog lista.

27

Samcat po njih šecem
s tugami bez broja,
Kô po groblju djece
Slava, mati moja.

Kô ptica pitoma,
od djeve prognana,
K njoj se opet vraća,
gdje ju čeka hrana : —

28

Tako i Tvoj obraz,
iz prsi istjeran,
Vraća se na staro
mjesto opet, vjeran.

Gle sa Velebita,
Vitoša, Triglava
Gromoglasnom trubljom
pozivlje te Slava. 29

Što su otkupili
djedi krvcom teškom,
Sad ti brani s dušom
hrabrom i viteškom.

Ti si, o junače,
svijetu i svom rodu
Teškom krvcom kupio
slavu i slobodu. 30

Al te svijet prevari
za slobodu, slavu,
Metnuvši ti vijenac
od trnja na glavu.

Pram iztoči rijekom
teška krv se lije,
Suprot do tri svijeta
naš se junak bije, 31

Bije, tuče, davi
aždaju triglavu,
Da spasi slobodu
i vjeru i slavu.

Dok si moja bila,
donosih ti na god
K dobru jutru cjelov
i niz slatkih jagod.

32

Danas, kad te meni
već hudi svijet uze,
Donosim ti kitu,
na kiti tri suze.

Prva suza kaže:
„ljubih te nekada!“
Draga suza vapi:
„ljubim te i sada!“

33

Treća suza u ta
prisiže ti slova:
„Ljubit ću te, dušo,
u vijeke vjekovâ“.

Za zelen-goricu
lete do dvije vrane,
Moje srce žežu
do dvije gorke rane.

34

Prva: što ju, bože,
toli krasnu sazda,
Druga: što ju krasnu
izgubih za vazda.

Domovino moja, 35
puna sjajnih zrakâ!
Majko sokolovâ,
majko od junakâ!

Koliko, koliko,
sveta majko moja!
Ti od tuđinaca
trpiš zla bez broja!

Kolko od nevrijednih 36
sinâ, jedna mati,
— Jadi ih ubili! —
tuge ti propati!

No ti osta stalna,
divna, čista žena,
Od vjekovâ u prah
vijek neoborena:

Tebi će se klanjat 37
kule i mečiti:
Što je tvoje bilo,
tvoje će opet biti.

Vrh glave ti stoji
vijenac lipna cvijeta,
A ruke u krilu
čiste kô djeteta;

A tvojim vragom sjajna 38
kruna je vrh glave,
No od tvojih rana
i ruke krvave.

Visoke planine
svoje, srebra pune,
Meću ti na glavu
orijaške krune.

Dunaj, Drava, Sava 39
nose pas od zlata,
Troje more miraz
bisera prebrata.

Doć' će Đurdev danak,
nebo se otvorit,
Zlatnimi trubljami
s neba riječ proorit.

Sto će onda krunâ 40
svijet ponuđat tebi,
Ti ne ćeš neg lipov
vijenac uzet sebi ;

Posljednji ćeš skršit
svijetu mač krvavi,
Vladat čovječanstvom
u miru i slavi.

Nosi, Vilo moja, 41
na svom tankom krilu
Moj slovenski pozdrav
na slovensku Zilu,

Gdje pod cvjetnom lipom
plešu momci krasni
I djevojke čiste
kano mjesec jasni.

Tu silena bura 42
od sjevera puše,
Da se Zvon i Dobrač
i tresu i ruše.

Rijeke uspredaju,
al, kô mati prava,
Ipak ne ostavlja
svoje djece Slava.

Dalje pram zapadu 43
u mirnom zavjeću
Stoji narod veseo
ko dijete u cvijeću.

Slabo ih kraj hrani,
al ko ptice nebom
Veselo rashode
svijetom se za hljebom:

Tam niže k istoku, 44
riječju groma punom
Gdje pravjeki Triglav
govori s Perunom, —

Ti napiši zlatnim
perom nasred stijene:
„Vječna slava pijevcu
Ilirije oživljene!“

Slavan si Triglave 45
s tvoje kćerice Save,
Al si kamo slavniji
s krasnih kćeri Slave,

Kćeri, što se šeću
po zelen-dolinah,
Kan ovce pod okom
stara čobanina.

Krasna je Gorenka, 46
kad kućom upravlja;
Krasna, u kolijevci
kad čedo uspavlja;

Krasna je kraj vatre
i kraj kolovrata,
Krasnija i draža
od srebra i zlata.

Krasna je Gorenka 47
na stanu planinskom,
Gorske Vile pjesmom
kad budi slovinskom;

Krasna, kad na polju
ljeti srpom vlada,
Il pojuć kad rani
na vodicu mlada.

Idi, čedo duše, 48
pjesmo tankokrila!
Dalje, gdje na nebu
sjaje zvijezda mila.

Pod tom zvijezdom stoji
grob mlada pastira,
A na grobu trune
ostavljena lira.

Na grob metni vijenac 49
od cvijeća lipova.
Na svaki napiši
list evo ta slova :

„Tko se i jedan danak
čist borio za Slavu,
Tomu ne će nikad
minut vijenac glavu.“

A taj vijenac nosi 50
na grob, širok lakat,
Gdje ćeš nać u dolu
slavsku Vilu plakat.

Jer tu leže kosti
silnoga orline,
Što j' zakrillio letom
sve slavske krajine.

☪

Zarko dan svanjiva, 51
krvcom trava rosi,
Grom topovâ nebom,
zemljom se pronosi.

Eto, braćo, ide
kći nebeskog roda,
Vraćajuć se s neba
na zemlju — sloboda.

Zlatnim mačem misli 52
duh skrši veruge,
Te dopre slobodan
i u naše luge.

I doli i gore
zamnješe od veselja,
I srca i duše
stravi divna želja.

Nada sve se uzdignu 53
s krilma velikanskim
Pod nebo naš oro
s klikom proročanskim.

Al do malo opet
studen sjever dunu,
Te rasprši pticâ
slutnju slasti punu.

Al opet ukloni 54
jug na nebu bure,
Zaigraše srca
ko žice tambure.

Na nebu slovinskom
sto zvijezdâ zablista,
Sto slavuljâ pjevnu,
čim gora zalista.

- No kad jednom plane 55
osvješćenja zublja
I zažže Đurđev
zelenko ko trublja :
- Tad će se razigrat
svaka duša troma,
Ko beskrajno nebo
od silnoga groma.
- Ej, ustat će Marko, 56
kad dođe to doba,
I Zrinski sa svojijem
vojaci iz groba ;
- Sveti mač će u ruci
ići od roda k rodu,
Noseć u krilu staru
vjeru i slobodu.
- No pazite dobro, 57
braćo na taj danak,
Da vas ne zateče
kano smrtni sanak ;
- Sakupljajte ulje
za svoje svjetilnice,
Jer će ga predhudit
tri dana od tmice.
- Mraz metulja, pčelu 58
na polju zadavi,
Prvim bljeskom sunca
što svoj stan ostavi.

Ne nosite pamet
od pčele, metulja:
Svaki ih bljesk izmami
i u smrt zaljulja.

Nije svaka iskra
sunca žar veseli,
Nije svaka svjetlost
već i danak bijeli.

95

No kad će se suncem
rastopit dno groba:
Znajte, da j' proljeće! —
znajte, da je doba!

Nemojte čekajuć
duhom klonut, braćo,
Kad vam se ne bude
dan bez mukâ vraćo;

60

Jer prvo neg sunce
isteče — jest zima,
Prvo — neg dolazi
Vesna — bure ima.

IV.

zemlji slovinskoj, 1
što se zvaše savska,
Stoji jedno brdo,
na njem crkva slavska,

A ispred te crkve
do tri lipe stoje,
Ko tri slavske sestre
ispred kuće svoje.

Krasne te su, brate, 2
tri lipe u proljeće,
Kad ih zelen-lišće
kiti i miris-cvijeće,

Gdje pružaju granâ
ramena široka,
Kraj svoj blagoslivljuć,
tri bi reć proroka.

Na krasno to brdo
za doba proljetnje
Bjehu svakidanje
pod večer mi šetnje.

3

Ko rođene sestre
ja te lipe grlih,
A crkvi se klanjah
ko majci sin vrli.

Bješe mjesec lipe,
što mu kumovala,
I u krsni kolač
svoje ime dala, —

4

Kad ti jednom dođoh
pre sunčanog pada
I pred krovac sjedoh
mirisa i hlada.

Krasna ti je večer,
nebo bez oblašca,
Zapad tek nadahnut
ko stidom sunašca:

5

Ispred crkve zuje
komarci, mušice,
Svoje igrajući
kolo jatovice.

- Sve ostalo bješe 6
tako mirno i nijemo,
Već je isti vjetrić
na ružah zadrijemo,
- Te si mogo čuti
baš i istog crva,
Kako zubi toči
utrobinu drva.
- Al u to nad glavom 7
kliče drobna ptica
Tužno i žalosno
kano kukavica;
- S tuge stane padat,
s lipâ zdravo cvijeće:
Tu i meni s muke
srce zatrepeće.
- Eno na zapadu 8
nebo plamti u žaru,
Naličnu na skrlet
i zlatom protkanu;
- I tu se ukaza
čudesno vidjelo:
Ženski lik, odjeven
u ruho prebijelo.
- Vijenac ružmarina 9
čelo mu obavi,
Nad čelo se zvijezda
živa mu postavi;

U lijevoj mu ruci
zlatan krst počiva
Desnom na nebeska
vrata pokaziva.

Još na mene oči 10
milotom okrenu,
Još se mukotrpno
ustima nasmjehnu:

U to se otvore
ta nebeska vrata,
I oči mi otmu
silnim žarom zlata.

Kad se opet razabrah 11
i podigoh oči:
Vas je zapad bjelan
nalik mramor-ploči.

Nema traga suncu
ni ženskome liku,
Nema glasa zuju
ni ptičjemu kliku.

Sve iščeze ko jutrom 12
snoviđenje živo,
I ja bih sam sudio,
da sam samo snivo;

Al mi stoje četir
svjedoka vidjela: —
Te tri cvjetne lipa
i ta crkva bijela.

Vikači, pisači 13

inostranih stolâ :
Guske teutonskih
tridest kapitolâ,

U zao čas vam jadi,
i groze i vika !
Pusta vaša taštog
mudrovanja dika !

Što bacate na nas 14
strijele pune rđe,
Odbit će se na vas
oštrije i tvrde ;

I svak lanac o vrat,
što kujete nama,
Pretvorit se u ključ
do slobode hrama.

Tko slabijeg hoće 15
brata svog da sudi,
Pada pod sud božji
i neba trijes hudi ;

Tko pod jaram hoće
bratu vrat da metne,
Ne će vijek slobodi
gledat dane cvjetne.

Svi narodi braća, 16
svi su božja čeda,
Na njih jedno nebo
i jedan Bog gleda ;

1 ko jedno snnce
nad svimi ishodi,
1 jedno stoj, vladaj
pravo nad narodi!

Pak se mi slagajmo
ko ruže u vijencu:
Brat budi Vlah Nijemcu,
a Nijemac Slovijencu.

17

A Bog će se smilit,
doć opet sloboda,
Nad nama isteći
sunce bez zahoda!

II

GUSLE I TAMBURA

PRVO LIŠĆE * CVIJEĆE I VOĆE

SANAK I ISTINA

(SONETI I GAZELE.)

ISTINA I ŠALA

(POVJESTICE I PRIČICE.)

. . . il suono
Di quei sospiri, ond' io nudriva il core
In sul mio primo giovanile errore,
Quand' era in parte altr' uom da quel ch' i' sono.

Fr. Petrarca.

Nikt nie wiedział dla czego w zadumieniu stali:
„Ja wiem (rzecze poeta) anioł przelatywał“.
Uczcili wszyscy gościa, — nie wszyscy poznali.

A. Mickiewicz.

Od zdrava se drva hoće
Ili cvijeće ili voće.

Vid Došen.

Prvi rastanak.

eško j' majci zábit čedo drago,
Teško j' momku zábit drage kip,
Teško j' meni zábit vrijeme blago —
Od mladosti moje rajski hip.

O mladosti! prva tvoja doba
Rumena je kô svibanjski jar:
Živio poslije sto godin, do groba
Takvih dana ne' ćeš nać nigdar.

Kan u ptice krila bez verigâ —
Tvoj je um i slobodan i vít,
Srce mlado bez tuge i brigâ,
A put gladak i ružom pokrit.

Braća draga, dosad kô andeli
Što kroz život vođahu te taj,
Sestre krasne kô golubi bijeli —
Pretvarahu zemlju ti u raj.

A sad ruke pruže ti k rastanku,
Svako stranom svôm veselo gre,
A za njima kô sreća u sanku
Ah i tvoje ide veselje.

Man iza njih vičeš: **S** Bogom, s Bogom!
Bez obzira na riječ ljubeznu
Dalje ih tjera sudba šibom strogom
Ispred oka, dok ti iščeznu.

Ispred tebe sunce svoje luče
Ugasiva u rumen oblak,
Iza tebe bura bič svoj vuče,
A noć grozna neprozračan mrak.

Ah po mraku sad ti j' tumarati;
Mjesto ružâ putem leži glog,
A noga ti ne smije nigdje stati:
Dalje zove udilj sreće rog.

O mladosti! krasna j' bila tvoja
Prva doba, al ode kô san:
S Bogom ostaj! vapi duša moja,
Kô da skrajnji zapade joj dan.

I kô majka meće povrh groba
Dragog čeda ruže i ružmarin:
Ja ti danas mećem, krasno doba!
Na grob ovu pjesmu u spomin.

Ispovijest.

(Pisao sluteći smrt).

Kad tjelesni duša skine tovor,
Kad lopata zvekne nada mnom —
Ne će mene slaviti ljudski govor;
Jer na glavu ne metnu mi lovor
Ni besjedâ, ni topovâ grom.

Dari, svijete, tvoji su sljeparije:
Otrov med je, pelin cvijet je tvoj,
Trnje vijenac, što ga slava vije,
Žar mu znanja vir: tko iz njeg pije,
Dok krv igra, ne zna što j' pokoj.

Tek prestavljen duh će znat za blagi
Odmor: prestat će mu smetat mir
Tašti sancu — srcu toli dragi —,
Travne želje i varavi vrage,
Praznih nada neprestan prepir.

Da! prestat će, što sad duša trpi,
Spast s nje muke i brigâ teret;
Križ će kititi vijenac — ne što crpi
Iz krvi se il žanje na hrpi
Od trupovâ — neg ljubavi cvijet.

Ti jedino dobro! o ljubavi!
Ti si dušâ plemenitih kruh,
Ključ i zvijezda k rajju, k pravoj slavi;
Rado mladost ja u tebi stravih,
Da još onkraj prati me tvoj duh.

Blago nama, gdje pod sunčan zapad
Natkrivo nas svojim granam' bor,
Slušo slatki naših priseg šapat,
Usne samo pod cjelovma sklapat —
Dviju duša vječni ugovor.

: O blaženstva! Al već s Bogom ljubal
Znaj, i onkraj žive ljubvi san:
Za mnom plakat — tašta je danguba;
Dok nas sudnja ne sastavi truba,
Duh moj k tebi slazit će svak dan.

A ti, brate, koj no u prikljeće
Od Mudrice uvede mi um,
Nek te Slava vijek u vijence spleće
Razigrava grčkih maslin cvijeće,
I tih palmâ hindostanskih šum!

I vi, braćo, drugovi na stazi
Rodnog prava... s Bogom, s Bogom svi!
Bili za rod svijetli vam obrazi!
Bran'te, diž'te, što nepravda gazi...
Vijenac za vas na križu visi.

S Bogom!... Skoro duh će skinut tovor,
Spavat trup spod humka nagrobnog,
Niti marim, bio li nad njim lovor,
Bio l' po svijetu za mnom dug razgovor; —
Ja sam ljubio: — eto vijenca mog!

B o r b a.

Kud ste svibnja mog časovi kratki,
Nade zlatni sancu dan i noć?
Kô pod ljeto ode slavulj slatki,
Vidio sam vas hitrom jagmom proč...

Smrkni sunce! dana mi ne rodi!

Dosta dugo čeko sam zaman:

Čas mladosti tonu ko tone u vodi

Zlatan prsten . . . prošo je moj dan.

Tražih slatki mir u prašnih knjiga,

Kako u ruža pčela traži med;

Plaća praha, plaća gorkih brigâ

Sad je meni uspomene jed.

Iz srca mi nauk sanke dere,

Mladih mojih dana slatki dar:

Razbjenog se hvatam čuna vjere —

Ko razbjenih dasaka mornar.

No čas bježi ko noćca o zori;

Razbjen čun mi izbaci talas

Gdje ste sancij? gdje li zlatni dvori?

Gdje ti, zvijezdo, što sjaše on čas?

O p ó n o ć i.

Pónoći je! misli spat ne mogu;

Slavulj plače na oknu sred uze,

U srcu mi budi žalost mnogu,

A na oči mami gorke suze.

Sad na pamet dolaze mi slatke

Uspomene — kô sunašće sreće:

Ljubav silna i nje ure kratke,

Kim nijedna već ravna bit ne će.

Gdje sam ja sad? a gdje li je Ona —
 Obraz taj vijek dosta neproslavljen?
Nij' mi jadnu lista ni poklona,
 Sto tol' davno od nje sam rastavljen.

Mjesec kô čun kroz oblake bježi,
 Rasvjetljujuć tihu noć bez vitra :
Eno kuća, vrt i hladnik leži,
 Nad njim zvijezda najsjajinja titra.

U hladniku — što kroz grane sijeva?
 U bjelini tu se nešto giblje:
Zena lijepa kano gorska djeva,
 A na krilu mušku glavu ziblje.

To j' ljubovnik, a ona ljubovca;
 Ona njemu, on njoj lice ljubi,
Oni šapću, al glas svakog slovca
 Već na usnah blažen se izgubi.

Još se grle, cjeluju cjelovi,
 Šapću, muče: tad naglo ustanu,
„S Bogom!“ kažuć ljubeznimi slovi,
 I iščeznu svako na svoju stranu.

Tim sve umukne; mjesec za oblak mine;
 Skrije se zvijezda; studen hlad zapiri;
Isti slavulj na oknu utihne, —
 Samo srce moje se ne umiri.

Rok i staza.

Ti me pitaš s dušom brižnom :
Kako želim, da me služiš,
Da mi s dušom dušu družiš
U životu časobižnom ?
Razne roke, razne staze
Ima ljubav, srce mlado,
Koji treba da se paze . . .
Slušaj dobro, moja Lado !
Dok me u raj luda mladost
Nosi zlatnijem krilma sanko,
Gdje se liju bez prestanka
Srca u čašu slast i radost :
I Ti pristan tuda uz mene,
Pa ćemo i mi, dva goluba,
Tu slast srkat bez promjene . . .
Bud' mi, budi tada lju ba.
A kad jednom za proljećem
Dođe skokom ljeto vruće,
I s njim burâ na tisuće,
Koje krše stabla s cvijećem :
Bud' uza me, pa mi pokrij
Bijelim rukam' oči i lica,
Taruć suze i znoj mokri . . .
Bud' mi, budi tad se s tri ca.
A kad, pozvav domovina
Tu doraslu djecu svoju,
K slavnomu i mene boju

Baš ko vjerna zaište sina :
Tad slobodom ti me združaj,
Blagoslovom ti me prati,
Duhom božjim oboružaj . . .
Bud' mi, budi tada mati.

Kad mi usti budu modre —
Kô što sad su oči tvoje,
I studeno tijelo moje
Kad na crne metnu odre:
Ti pred križem sklopi ruke,
Za dušin mi moleć deo,
Da mi vijek se spasi muke . . .
Ah, budi mi tad anđeo!

Ti me pitaš s dušom brižnom :
Kako želim, da me služiš,
Da mi s dušom dušu družiš
U životu časobižnom ?
Razne roke, razne staze
Pokazah ti, srce mlado,
Koje treba da se paze . . .
Pamti dobro, moja Lado!

Srce moje.

Mnoge želje nosi srce moje ;
Ah da usliši Bog to srce moje,
Znao bih, što pati srce moje.

Da sam ptica, sio bih na tvoj prozor,
Pa vijek pjevo sjaj ljepote tvoje:
Ah ljubim te, ljubim, srce moje!

Da sam topol, znam, gdje bih šuštio :
Šuštio bih pokraj kuće tvoje,
Da znaš, kako dršće srce moje.

Da sam ruža, znam, gdje bih miriso :
Mirišuć bih cvao do kuće tvoje,
Da znaš, kako gine srce moje.

Da sam vrutak, znam, gdje bih izviro :
Udrio bih baš kraj kuće tvoje,
Da znaš, kako plače srce moje.

Da sam vjetrić, znam, gdje bih igrao :
Treptio bih okô kose tvoje,
Pa tu gledô roba: srce moje.

Da sam sunce, znam, kud bih pronikô :
Pao bih u grud baš na srce tvoje,
Uskrisio ga vijek za srce moje.

Al ja nisam ptica, topol, ruža,
Nit sam vrutak, nit vjetrić, nit sunce:
Već Tvoj sužanj, dušo, srce moje!

SONETI.

Posestrimi vili.

aklinjem te, posestrimo tajna!

Daj mi s prama najdivnije cvijeće,

Tako moje i tvoje ti sreće

I dvorenja vjerna, dugotrajna!

Daj mi cvijeća, kîm rodi ti kraj'na,

Cvijeća uma, što vijek venut ne će,

I za nj vijenac, Njojzi da se spleće

Drag i divan okô čela sjajna.

Nek tu stoji i neka tu blista,

Kô najjasnija zvijezda neba čista!

Nek se dive rodi i vjekovi!

Jer tu dušu prva ide kruna,

Gdje stoluje krepost dike puna,

I anđeli svi — i svi bogovi.

Otkud modre oči?

Mlađe bješe srce mi i glava,

Ljubih djevu: kan u kćeri juga

Crne oči, crna kosa duga . .

(Nje raskršen kip već krije trava).

Tvoje su oči modre, kosa plava,
Kan da rajskim anđelom si drůga,
Al obraza tvog je svaka pruga,
Kan da duša davno ih poznava.

Da! ja slutim, te već od vjekova
Duše su nam sestre si i braća:
Što smrt razbi, Bog stvori iznova.

Kô čist anđeo s rajske mi se uze
Sad Nje duša u Tvom kipu vraća,
Da ju ljubim opeta bez suze.

Vrpca.

Kad mornaru sve u bijesnom skoku
More u grob zakopa prostrani,
Te on nakon, od vala šibani,
Na pustome ispliva otoku ;

Svak dan na hrid penjuć se visoku
Ne bi l' spazio brod u dalnjoj strani,
Razigra se, videć gdje čekani
Stijeg mu broda primiće se oku :

Tako i ja — kome život ovi
Bez tebe je pust otok, na kojem
Svak dan mi se rađa brigâ novih —

Razigram se i pobratim s pokojem,
Tek što spazim vrpcu, s kôm vjetrovi
Igraju se na klobuku tvojem.

Srce.

O pepele opet oživljeni,
Što te zovu srce ljudi moji!
Ti klisuro, što sred mora stoji,
Što okô nje burka se i pjeni!

Šta ćeš opet ti u toj promjeni?
Zašto tvoji slatki nepokoji?
Zašto opet s razborom ti boji,
Ki će donijet jad tebi, jad meni?

Kô što mornar za bure se hiti
U beskrajno more s tanke plavi,
Ne mareći, hoće l' gdje iziti: —
Tako i ti sa življenja lađe
U jedno se more strmoglavi,
Prem i znaš, da kraj mu se ne nađe.

Duga.

Kada putnik zabludi sred luga,
Pa vas netom lug zašušti vihrom,
I oluja raspljusne se širom
A on jadan bez konja i druga:

Grozna srce pritisne mu tuga,
Po tmimi se obzire s nemirom, --
Dok ti eno, sa zlatnim kondirom
Na nebu se ne pojavi duga.

Kan da ljestvu Bog mu s neba pusti,
On se prene i jedva odane,
Te već tuga sa srca mu pane.

Tako i moj ode jad k svim bijedam,
I sve bure i oblaci gusti,
Kad god Tebe, ah, Tebe zagledam!

Čija je krivnja?

Ne ljuti se, što sam Tvoje prizivô
Krasno ime u pjesme tolike,
Kan da Tvoje (sudeć ove slike)
Srce meni bješe milostivo.

Ja do duše sudih jednom živo,
Da su meni sklone Tvoje dike;
No sad vidim sred tuge velike,
Da sam samo rajski sanak snivô.

A Ti oprôsti i primi te stvore,
Što udriše kô voda iz česme;
A to Ti si kriva, moj uzore

Jerbo Ti mi (što se tajit ne sme)
Opet vile dovede u dvore,
A vile mi donesoše pjesme.

Sastanak u kući.

Što te, čoeče, smuti? što te maknu?
Zašto nemir iz očiju ti blista,
A strah s lica, reć bi duša ista
Da ti visi nad paklom na vlaknu?

„Bojiš li se mene? O, da graknu
Danas glavi gavranâ mi trista,
Ako hoće zlo noga, što čista
Hrama ovog danas mi se taknu!“

No znam te, znam ti na obrazih
Uzrok smutnje: tebe smeta, boli,
Što te svjedok u kući sastade —

Kô čovjeka, što baš ne dolazi
Po bijelu dne u hram, da se moli,
Već po noći, da kandila krade.

Molitva.

Kad ja gledam tolke ašikdžije,
Gdje Te svaki slatkim riječma dvori,
Strašna mene misô tad zamori,
I malo mi grudi ne razbije.

Ne traže li lake te delije
Cvijet Ti skrunit o tvog danka zori
I tu dušu, koju Višnji stvori,
Teško u raju da ima krasnije?

Čuvale Te (zamolim tad Boga)
Ciste ruže! čuvale te vazda
Vječne zvijezde s neba visokoga,

I sni moji, što Te željno kruže,
I anđeli — i Bog, što Te sazda
Krasniju sanku, zvijezde, anđela i ruže.

Ruži carici.

Drago ti je gledat roj lepirâ,
Kad proljećem po vrtljih se družu,
I tu cvijeće najkrasnije kružu,
Šarim krilma igrajuć bez mira.

Ali na njih vrtlari se tuže,
Tjerajuć ih s cvijeća bez obzira,
Ili koljuć sred nestašnog pira,
Da obrane čistost mlade ruže.

Prva ružo mojeg perivoja!
Kruže tebe lepiri bez broja,
Tražeć trunit rajsko tvoje cvijeće.

O, da bijes ih odnio bez traga!
A najprvo malog onog vraga,
Što u svaki perivoj dolijeće!

GAZELE.

1.

e moje pjesmice okvir su zrcala,
U koje je zraka Tvoje ljepote pala —
Zulimko zlatna!

Te moje pjesmice srebrni su zvonci,
Kojim je zlatan jezik Tvoja ljubav dala —
Zulimko zlatna!

Te moje pjesmice kitne su ružice,
Koje je Tvoja stidnost rumenju nadahla —
Zulimko zlatna!

Te moje pjesmice smokve su i tunje,
Kojim Tvoja duša miris je podala —
Zulimko zlatna!

Te su moje pjesmice nestašni leptiri,
Kojim Tvoja milost stvori krila mala —
Zulimko zlatna!

Stankova pjesmica glas je od sto usta,
A bez Tvoje bi slike bez traga propala —
Zulimko zlatna!

2.

Bog slovo napisa — da Te miluje,
A srce ne znaše — da Te miluje.
A Bog ga zapisa — nebu u zvijezde,
A srce ne znaše — da Te miluje.

Tu tajnu si zvijezde — prišaptivahu,
A srce ne znaše — da Te miluje.
Taj šapat rasprše — vjetrići svijetom,
A srce ne znaše — da Te miluje.
Razumi ga i slavulj — sjedeć u hladu,
A srce ne znaše — da Te miluje.
Pa taj glas uplete — u slatke pjesme,
I raskliče širom — da Te miluje.
Tad mi živo srce — prene se iza sna,
I drščuć uzdahne — da Te miluje.

3.

Zdral putuje k toplom jugu — u jeseni,
A meni je put sjevera — u jeseni.
Pastijer čuva po planini krotka stada,
Pa se pojuć vraća kući — u jeseni.
Vrtlar kupi plod svog znoja, zlatne broskve
I jabukâ rumen-voće — u jeseni.
Što se ljeti trudio mnogo oko njega,
Vinogradnik bere grožđe — u jeseni.
Tako svatko kupi, bere i uživa
U veselju plod svojih mukâ — u jeseni.
A što, Stanko, plod je brigâ, mukâ tvojih?
Gorko voće — bol i suze — u jeseni.

4.

Kô bio labud po pučini — mjesec pliva po vedrini:
Tko li stobom u daljini — mene, dušo moja, sjedini?
Jastreb hrupi na golube, da se strahom svi rasprše;

No pod večer ljubav čini, da se s dragom drag sjedini.
Hud uzbuni more vihor, pa od broda brod rastavi;
Nebo pošlje vjetar ini — pa u luci sve sjedini.
Mura, Drava, bistre rijeke — kolijevkom su razlučene;
Al slovenskoj u ravnini — grleći ih brijeg sjedini.
U gori su alem, rubin — dva kamena razdružena;
No na kruni caričini — oba zlatar vješt sjedini.
Ti si, Stanko, od Zulimke dalko — dalko rastavljeni;
No utješ' se i ne gini — i vas jednom Bog sjedini.

Babji klanac.

Istinita povijest.

Ah! čijem si se zahvalila,
Tašta ljudska oholasti!
Sve što više stereš krila,
Sve ćeš paka niže pasti.

I. Gundulić.

I.

P i r.

nkraj Mure svate mlade
Časti plemić rodom znatan,
Pa na piru ovak stade
Zborit četi mladih katân:

„O junaci, družbo slavna!
Tako ti nas sad za stoli,
Već nikakva blaga zdavna
Ne zaplijenih; to me boli.

Nestat će nam žuta zlata,
Nestat će nam rujna vinca:
Štajerska je prebogata,
Ima vinca u Slovînce.

Znam za crkvu Jeruzalem
Tam na brdu, kraj nje lipa;
Sja s daleka kano alem.
Koj iz sebe bljesak sipa.

Na prednjemu nje ôtarcu
Lijepe jasli sagradit ću,
U njih brzom momu šarcu
Bijele zobi podvorit ću;

Iz crkvenih sudâ pako
Pričestit ga vodom onom,
Što se njome kropi svako,
Kad ulazi sa poklonom.

A mi ćemo dignut vince,
Što Slovenac dao za mise,
I poplijenit sve Slovînce,
S plijenom kući vratiti se.

Dakle druzi i katane!
Pod oružjem svak da bude,
Dokle treći dan osvane;
Platit će nam Štajer trude.“

Tako plemić probesjedi,
I već na puk k božjem hramu
Starom slugi zapovjedi
Da opremi konjica mu.

Al ga majka pametova :
„Nemoj, sinko, toga činit!
Kakva ti je slava ova,
Bijele crkve robit, plinit ?

Moli Boga, pa ne bijesni!
Ak ti j' ruka od junaka,
No spram božjoj ona desni
Bit će slaba i nejaka“.

Ošinu ga bijelom rukom,
Da ga prigne, mlada ljuba,
Uza nj ginuć, kano gukom
Golubiča uz goluba.

Plemić na te riječi mudre
Nasmija se bez obraza,
I družina u smijeh udre ;
Tim ustane, pa im kaza :

„Nemoj dirat, majko, u me,
Već se brini za ognjište,
Za žitnice i podrume,
I za čeljad što se ište.

A ti, ljubo, kraj vezila
Ti se kreći i preslice,
Da mi bude platna bila
I vezene košuljice.

Ne marite, vi junaci,
Što zahtijeva zmija slatka,
Ne vjerujte staroj baci :
Kosa duga, pamet kratka.

Sutra ćemo udariti;
Nema Štajer sad vojnika:
Digli su se bojak biti
Za ćud cara i misnikâ“.

Tim na noge plemić skoči,
Majka ne smi već da zbori,
I ljubovca skloni oči,
Pa nit riječce ne govori.

II.

Pros jak.

Za dugimi trpezami
Sjede gosti — pijanice,
Uz njih žene, med vranami
Sjede reć bi golubice.

„Vina, vina!“ gazda kune,
Slugam kažuć, što da prave:
Sim tam trče, čaše pune,
Jedno maknuv, drugo stave.

Gazda nudi, družba pije,
Što god većma tko uzmože;
Razbor gine, krvca vrije:
Za tram srame! s Bogom Bože!

Da ti j' slušat viku, buku,
Kako družba blazni, vrvi,
Kan da u nogu i u ruku
Teče im vino mjesto krvi.

Taj se hvasta, koliko k smrti
 Sprovodit će Štajeracâ ;
 Drugi, laktom poduprti,
 Čaše prazni, na tle baca.

Primakne se k Ferju Kinčin,
 Pa se bratit s njime stane ;
 Trknu čaše: Haha! čin, čin!
 Čaša s vinom pod stol pane.

Gle, pristupi k Nađu Bolom,
 Da ga ogrli ruku pruže ;
 Smotaše se, tek pod stolom
 Ta se braća bratski združe.

Tako pod stol svi se veće
 Povališe bez razbora,
 Samo plemić još se šeće
 Kunuć grozno bez umora.

Na vratih se tim pojavi
 Prosjak, moleć na patrice,
 Goloprsi, gologlavi,
 Suze roneć niz to lice.

Na štapak se naslanjaše,
 Sirotinjom jadnom tjeran ;
 Plašt mu kô stijeg, što služaše
 U sto bitkâ četi vjeran.

Prosi lijepo, kako treba,
 U tvrdoj ga suprotivi :
 „Daj mi, goso, komad hljeba,
 Dao ti sreću Bogo živi!“

Al obijestan bez obzira
 Plemić u prah stlači Boga,
 I sjedinu, kôm zastira
 Smrt već starca — gosta svoga.

„Gdje ste? — grozno on zazove —
 Gdje ste sluge svi do vraga?
 Psa li nema, što bi ove
 Đavole mi gonio s praga?

Daj, Janošu, buzdovana,
 Ili sablju, pušku s klina,
 Da počastim tog nezvana
 Gosta s čašom crna vina.“

A naš prosjak trne, gledi,
 Ne vjerujuć već sam sebi,
 Jer vijek njegov perčin sijedi
 Tol'ku grijehu svjedok ne bi.

Te je nakon na dvor pobrô
 Starac stare svoje kosti,
 Vapeć: „Smiluj, vječno dobro!
 Nada mnom se s pravednosti.

Na nj protegni ruku tvoju,
 U kôj leži tvrda bijeda;
 Neka spozna grješnost svoju,
 Neka tebe ispovijeda“.

To izusti, riječi druge
 Ne bi više čut od pasâ,
 Koje na njeg klete sluge
 Naustiše istog časa.

Njegvih kletvâ ne slušaše
Od blaznikâ baš nijedan,
Al ih začu i hajaše,
Koj sve haje: — Bog pravedan. —

—+—

III.

Lupežnici.

Od istoka do zapada
Stoji zvijezda repatica;
A Slovenka tuži mlada,
Kan u lugu kukavica.

Nij' pjesama više čuti
U postojbi pjesme glasne;
Isti slavulj već zašuti
Sred proljeća dobe krasne.

Lupeži se dokriliše
Iz Ugarske bjedonosne;
Plam sve diže više i više
Svoje ruke nemilosne.

„Svet Miklaš“ je pogorište
„Slančju-ves“ ti dim pokaže —
I razbojnik, koj tu ište
Iz pepela, stvari draže.

(Tu sad leže u pepelu
Lijepi hrami Radigosta,
S kojih vijek po svijetu bijelu
Naš Slovenac slavan osta.)

Otuda se digne čopor
Prama crkvi po goricah,
Ne našavši nigdje otpor
Pijuć blazne po pivnicah.
Razbijaju hrame, klijeti,
Loču rakiju i starinu,
Dok ne tone od pameti
Zadnja iskra u tom vinu.

Nakon redom, kan komari
Ljudske krvi napojeni,
Sturaju se ti Omari
Na konjice omamljeni,
I pram crkvi brdom plaze
Kano jedna duga guja,
Da oglobe i poraze
Tu hram božji kô oluja.

Konji frču, dalko mećuć
Iznad sebe pjene bijeie,
Šumeć kano oblak šećuć
Štono leže grom i strijele ;

Stignuv mjesto, gdje se cestâ
Bijeie ruke sastavljaju,
Ustave se, te se s mjesta
Za nipošto dić ne daju,

Zešće frču, uš'ma strižu,
Zaman jezdac bode, kori :
Ne će dalje da se dižu ;
Sad barjaktar ovak zbori :
„Bre ne će nas, braćo mila,
Dobra sreća susrest danas ;
Tek jednom se meni Vila
Spriječi, a to zlo bi na nas“.

Nu mah vođa riječ mu smete,
Na taj način govoreći :
„Tko je baba ili dijete,
Nek slobodno krene pleći.

Moja hrabrost bez ogleđa
K svrsi hoće da postupa,
Makar mene našla bijeda,
Makar propo u tih rupah.

Koga gođer prave rodi
Majke srce i utroba :
Slijedit će me u slobodi,
Makar bilo usred groba.

Ali kažem baš svakomu,
Koj se plaši vjere, bauka :
Odjet ću ga kano momu,
Poslat kući ko luđaka.

Nek vreteno tamo vrti
I s babama ručak redi,
I kod peći ća do smrti
Nek kašljajuć mirno sjedi“.

Tako bivši svi u strahu,
Riječ prireći svak se srami,
Mukom njega svi slijedahu,
Konje boduć ostrugami.

IV.

Žene.

Pram sjeveru „Slančje vesi“,
Nać ćeš klanac dubok, strmi;
Visok sap se nada nj vjesi,
S druge strane gusti grmi.

Tu zasjedi strane prike
Hrabro jato smjelih ženâ,
Da počaste odmetnike.
Iz potaje gradom stijenâ.

Tu spraviše ploče, kole
I kropnjače, lonce, dukle,
Pune kropa, luga, smole,
Žene lijepe i pripukle.

Muž jedini u njih broju
Filipić je, glava sijeda,
Koj priskoči k ženskom boju,
Da ih vodeć zapovijeda.

On sad jadan pušku nosi,
Što mu ljeta dotežila,
Što već pet zim' hljebac prosi
Od nedraga do nemila.

Tko 'no trči, rukam maše?
Ono j' dječak, lud neborak,
Kog Filipić poslo bjaše,
Da svak pazi vragu korak.

Vas zasopljen naš dječarac
Javi, da se bliže vrazi,
Kažuć, kakov barjak, šarac,
Kakvi brci i obrazi.

Starac vikne: „Već su ôde
Ajte, žene, brže ih polit!
Ajte k sudom smole, vode!
A vi, djeco, Boga molit!“

Srnu žene mah za hižu
K svom oružju kô strelice,
Ter kleknuvši djeca dižu
K nebu oči i ručice.

Donesavši kobne sude,
Hitro za sap u zasjedu —
Pune kropa, smole hude, —
Sakriše se sve po redu.

Kô na polju klasi zreli
Od pšenice zažamore,
Kad zaigra jug veseli,
Dlžući ih kano more: —

Sad krenuše pustahije,
Uzdižući zrele glave;
U mišicah krv im vrije
Željna plijena, prijeke slave.

Al ne slute, strahoviti
Grad vrhu njih gdje već kruži,
Koj ih hoće da uhiti,
I nad njimi da se spruži.

Gle, gdje ženski vođa smjera,
Pogledajuć cijev od oka!
Pukne puška: dobro, vjera!
Shvati mjesto hit žestoka.

Baš se vođe primi tane
Usred glave međ obrvma
Toli zdravo, te on pane
Prva žrtva drobnim crvma.

A vidjevši lupežnici
Da pogibe njihov vođa,
Nasrnuše svikolici;
Al je starac dobrogođa.

Niti božja sreća ne će
Odmetnikom da pristane;
Jer žestoko jurišeće
Dopadaju grdne rane.

Kišu skrše nogu stine,
Nadu oči krop ispije,
Konj Bolomu vrat otkine,
Kinčin ode, Fejra nije.

Zgar se digne ženska vika,
A iz dola vrisk konjica,
Ter i jauk lupežnika,
Jadnih sada kukavica.

U to stražnji krenu pleća,
Bez obzira izmičući;
No pređašnjim krati sreća,
Na mejdan ih vraćajući.

Kano zmija, kad ju j' udrô
Tko štapićem prek sredine,
U klupko se skupi mudro,
No tim ludo baš pogine :

Da se spase: jedni vrli
U hrpu se sakupiše,
No time ih smrt prigrlji,
Brže s čela znoj im zbríše.

A bježećim baš u lice
Star Filipić riječ naziva :
„Kud za vragom, kukavice ?
Ovdje čast vas iščekiva.

Kud junaštvo, kud li slava,
Kôm se jučer ponosiste ?
Zbor vas uzbi ženskih glavâ,
Što ih sramno vi grdiste.

Tko li srce mah izgubi ?
Jeste l' ovo vi, Madžari ?
Gledte, tko vam vođu ubi !
Ozrite se : prosjak stari !

Prosjak prnjav, onomadne
Što j' molio kruh za Boga :
Istog starca ruke gadne,
Što psa kano otjerô ga.

Najte da vam svjedokinje
Babe budu tog zazora,
Da se prikor vaš spominje
Sred njih pjesni i govora.

Najte ove da sjedine,
Sto svijet bijeli obilaze,
Slavu vaše domovine
Pričajući u prah gaze.“

Tim bjegunce vrati tade,
Al ne vrati srca njima :
Kad se splaši, već propade,
Komu u srcu Boga nima.

Vratiše se još na cestu,
Al u zô čas, naopako,
Po smrt dođu, jer na mjestu
Zenskom rukom zgine svako.

Samo momče mlado jedno
Iznije sretno rusu glavu,
Te ponese k dvoru bijedno
Majci, ljubi vijest krvavu.

A Filipić žene sabra,
Sve hvaleći polag reda,
Kako j' koja bila hrabra,
I potukla zla susjeda. °

I da slavu Bogu daju,
Na put k crkvi njih pozove;
A da konje otjeraju
Kući, djeci ovako pove:

„Oj dječarci, djeco draga!
Vi moliste Boga dobro;
Potakosmo ljutog vruga,
Koj nam kuće požgo, obrô.

Pohvatajte te konjice,
Što ih osta jošte zdravo,
Otjerajte u vesnice;
Sad su naši, to je pravo.

Njih veselo bit će jašit
Trkom — letom sokolovim;
Susjeda se zla ne plašit
Nikad više — to vam povim.

Bit će lijepo čuvat stada,
Oganj ložec gdje pod hrasti,
Kolo igrat po livadah,
Hraste stavljat, svinjku pasti“.

To kazavši gre pod lipu,
Što kraj božjeg stoji hrama,
Pomoli se tu pri kipu
Bogorotke sa ženama.

A dječarac bacio se
Svak na svoga konja hitar:
Zazvizdaše grive i kose —
Kano strijela, kano vitar

Majka i nevjesta.

Stoje dvori u Lendavi,
 Oko dvora bijeli zidi:
 Tu kraj vrata plešoglavi,
 Krušac jeduć, prosjak sidi.

A u dvoru jadikuju
 Kukavica i grlica —
 U tom dvoru narjekuju
 Majka i nje nevjestica.

U konjušnji majka stoji,
 Brojeć konje sina svoga:
 Svojih devet mah nabroji,
 Al nij' šarca — desetoga:

„Tko će tebe uzjahati?
 Moj žerave, mio mu vazda!
 Poginu naš mladi gazda,
 Te se nikad već ne vrati.

Tko će tebe uzjahati?
 Moj dogate zlatne grive!
 Njega nema, on ne žive,
 Neg junaštvo glavom plati.

Tko će tebe uzjahati?
 Moj dorine, moj grivnjašu!
 On ostavi mene, snašu
 Ah, nesretne lude rati!

Tko će vrance uzjahati ?

Tko zelenke, labudove,

Lastavice, sokolove ?

Tko li zob vam kupovati ?“

Tak' nabraja majka bijedu,

Zovuć konje sve po redu.

Ne dizahu konji glave,

Kamo l' glasom da se jave.

A nevjesta u svôj sobi

Jadna lomi bijele ruke,

U netješnoj svôj žalobi

Nabrajajuć teške muke :

„Komu bit će lica moja,

Koja đulsom ja umivah,

Da mirišu ljubezniva

Kô ružice rajskog goja ?

Komu, vajme ! bit će moje

Lijepe bistre crne oči,

Zašto sunce od iztoči

Ne će vidjet više — tvoje !

Komu bijele ruke moje,

Kojim vijek te grlit žudih,

A na tvojih snivat grudih ? . . .

Ti mi zginu, zlato moje !

Komu bit će vrana kosa,

Duge moje pletenice ?

Brojit ću crne godinice,

Pa ah ! mlada još kô rosa !

Jučer nosih, oj jabuko,
U njedrih te još crvenu,
Jao, gdje ću te izgublenu
Opet naći, moja muko!

Skoro si mi izginula :
Da te mogu, ah, otkupit,
Htjela b' sutra u grob stupit,
Da bi mi se sad vrnula.

Zaman! . . . ja bijela loza mlada,
Što se vila po topoli ;
Što vjetriću ne odoli,
Trepeljika ja sam sada". —

Tako tuži neva draga ;
A prosjak joj s praga reče :
„Bješe lakom tuđeg blaga,
Pa ga pri njem smrt zateče“.

VI.

Bijela nedjelja.

S modrog lica i pogleda
Mladog danka rumen blista —
Kano s lica zdrava čeda,
Kad od lakog sanko prista.

Zrak miriše kô amberom,
Cvate čremsa, breskva, trišnja ;
Svud zelenim svojim koberom
Zemlju prikri ruka višnja.

Vrana ima već dva kljuna ;
Ševa viče : Na dvor cvijeće!

Slavulj kliče grla puna :
Dobro došlo premaljeće!

Juče j' prošo Đurdev danak,
Danas bijela j' nedjeljica :
Gle, vrh klanca nuz sap tanak
Ide jato proštenica.

Crkvi idu, što na hridi
Stoji, zvana Jeruzalem,
Na okolo što se vidi
Suncem blišteć kano alem.

Polječeno odjevene
Sve u platno čisto, krasno,
S djevojkama babe, žene
Riječ od kuće vode glasno.

Izmeđ njih i žena mlada,
Kuju čili sinak slijedi,
Navrh sapa stanuv zada
Okrenu se i besjedi :

„Evo klanac, gdje se diže
Vjenčan kitom vinske loze!
Niz strminu — stupi bliže! —
Nije gledat moć bez groze.

On je svjedok maha zloga,
Što istinu riječi javi :
Tko ostavlja višnjeg Boga,
Sama sebe da ostavi ;

Svjedok, da i žena gubi,
Kršeć vruga lance klete,
Dom i Boga što obljubi,
Kršeć mačem od osvete

S onud pušku šarenicu
Starina ti djed obori,
Tere vođu na konjicu
Baš pogodi i umori.

S onud Dora Bratušina —
Baka sada već pristara,
Onda lijepa još djeklina —
Ubi mladog barjaktara.

S onog sapa onog dana,
Bogu služeć vjerno svagda,
Ubi mladih pet katana
Zobovička hrabra Magda.

Na tom sapu duše tihe
Moharička, znaj, Marina
Stegnu — Bog joj prostio grihe! —
U korito vođe sina.

Al tko žive i pokojne
Žene skupi sve na broju,
Što poslaše caru vojne,
Dom na ruku braneć svoju?

Same žene ovdje bjahu
Od slovjenskog zdravog roda,
Što razbiše vruga u mahu;
Tvoj im bješe djed vojvoda.

U to doba njim na slavu,
A Madžarcem na porugu,
Krsti vrijeme po svom pravu
Baš jim klancem tu jarugu“.

Tako onda, brate, mlada
Filipčevka probesjedi
Mladu sinu, kojem sada
Niže crkve unuk sjedi ;

Unuk, koj još danas dilo
Pra-pradjeda kaže slavna,
Baš kako se onda zbilo
U vremena starodavna.

Mlinari i mlaci.

Narodna pričica

Bog i Petar — bio dan vrući —
Jednom putem svojim idući
Dođoše kraj gumna,
Gdje baš mlacem tustu puru
Metnu na stol uz čuturu
Kmetica razumna.

„Pomoz Bože, o družino !
Bog pečenku, hljeb i vino
Blagoslovio vama !
Ter i mjertuk lijep udijelio :
Koliko god koj poželio,
Bilo mu sred hrama !

Utrudismo, od uranka
Pa do podne bez prestanka
Po kamenju hodê :
Dajte piti, već dosadi
Muka žeće i crv gladi ;
Ma bilo i vode !“

Al da vidiš mlace naše !
Za Boga ti ne hajaše,
Ne daju im ništa,
Već putnike jadne bijedne
Otjeraše gladne, žedne
Cijepi iz dvorišta.

Bog i Petar — bio dan vrući —
Jednom putem svojim idući
Dođu pokraj mlina :
Na pragu se mlinar grije,
Krušac jede, vodu pije ;
To mu je užina.

„Pomoz' Bože, o mlinaru !
Bog ti vodu, koru staru
Blagoslovio kruha !
Dao užinu nekoć jaču,
Dao ti vina i pogaču,
Nikad mlinu suha !

Utrudismo, od uranka
Pa do podne bez prestanka
Po kamenju hodê :

Daj der piti, već dosadi
Muka žeće i crv gladi ;
Ma bilo i vode!“

To za Boga mlinar prima,
S praga stane, ide s njima
U svoju klijet usku ;
Pa iz kuta sa police
Snimi vina, šljivovice
I pečenu gusku.

„Na čast vama, o putnici !
Deder gladi i žedjici
Odolite time :
Ljetine su došle hude,
Malo imam, al nek bude
Sve u božje ime.““

Bog sa Petrom kod mlinara
Napije se vina stara,
Naji mesa tusta,
Pa blagoslov reče sveti . . .
Mah iz mlina ter iz klijeti
Odu ljeta pusta.

Od to doba, braćo draga !
Kod mlinara svakog blaga
Ima pune mjere,
Čim se mlacem bez ogleđa
Ništ van sira, kruha ne da
Do zadnje večere.

Traži, i dat će ti.

Narodna priča.

Bog i Petar putovaše
Po lijepome bijelom svijetu,
Pa dodoše k nekom kmetu,
Što se baš „Hans Müller“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio je Nijemac od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru !
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži,
Hvalit ćemo na tvom daru.“
Nijemac muči i ne zbori!
Već ih čorbom mah podvori.

Putnici se nahraniše
Kod tog kmeta baš do sita.
„Što smo dužni“ ? — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
Nijemac vikne : „Daj mi kesu
Funu novca, pa ajd' k bijesu!“

Bog i Petar putovaše
Po lijepome bijelom svijetu,
Pa dodoše k nekom kmetu,
Što se „Marco Rossi“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio je Latin od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži,
Hvalit ćemo na tvom daru“.
Latin rekne: *G r a t a m e n t e*
Dajuć sira i palente.

Putnici se nahraniše
Kod Latina gostovita.
„Što smo dužni?“ — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
Taj ne čeka druge dobe,
Nego reče: „Štacun robe!“

Bog i Petar putovaše
Po lijepome bijelom svijetu,
Pa dođoše k nekom kmetu,
Što se „Erdeg lštvan“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio je Madžar od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži,
Hvalit ćemo na tvom daru“.
Madžar vikne: „Tešek b'ratom!“
Dajuć mjerom obilatom.

Putnici se nahraniše
Kod Madžara ponosita.
„Što smo dužni?“ — Bog upita —

„Kaži račun, makar više.“

Madžar vikne: „Daj mi žita,
Da mi bude hljeb i pita!“

Bog i Petar putovaše
Po lijepome bijelom svijetu,
Pa dođoše k nekom kmetu,
Što se „Matjaš Vjetar“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio Slovenac od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži;
Hvalit ćemo na tvom daru.“
A Slovenac klijet otvori,
Vinom, pitom mah podvori.

Putnici se nahraniše
Kod Slovenca darovita.
„Što smo dužni?“ — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
Al Slovenac, duša čista,
Kaže odmah: „Braćo, ništa!“

Od to doba, znajte, ima
Nijemac kesu svagda punu,
Latin robe u štacunu,
Holi Madžar s hambarima
Žitom puna sva dvorišta,
Al Slovenac? — nema ništa.

Sirotica.

(Parabola).

Za zelen vjenčac beruć cvijetljice,
Prolazi djeva kraj sirotice.
„Ah, mili Bože, da je sad meni
K ružam u onaj vjenčac zeleni!
Volila bih tu ma časak stati,
Nego sto godin na lijehi sjati!“
Tako uzdiše, željna bez mjere.
Djeva ponikne, cvijetak ubere,
Do kitnih ruža u vjenčac stavi,
Na glavu metne vjenčac gizdavi.
S prva u vijencu nježnoga tijela
Naša cvijetljica stoji vesela ;
Al čim se sunce više uzdigne,
Eto zlo po nju, sirota sahne.
Glavicu skloni, teško uzdahne :
„Ah, mili Bože, da lude glave!
Bila sam sretna sred zelen-trave ;
Ali me tašta želja zahiti,
Stati uz ružu, što vjenčac kiti :
Evo me, kako ludo poginuh!...“
Čim to izusti, već i preminu.

—
Koga god u dol namjesti sudba,
Nek ga na goru ne vuče žudba.

III

GLASI IZ DUBRAVE
ŽEROVINSKE

BALADE * ROMANCE

Въ умѣ моемъ минувши лѣта
Часъ отъ часу темнѣй, темнѣй;
Но заронилась пѣсня эта
Глубоко въ памяти моей

Пушкинъ,

Raznost proljeća.

I.

o planinah topla krila
Jug prostire i kreće ;
Po dolinah Vesna mila
Slaže zelen i cvijeće.

U dubravi grle guče,
Slavuj milost pripjeva, —
Sada šapću, sada muče,
Stravljen junak i djeva.

II.

Po planinah topla krila
Jug prostire i kreće ;
Po dolinah Vesna mila
Slaže zelen i cvijeće.

Uhvaćen je slavuj mili,
Tužno guči grlica; —
Junak spava u gomili
Nad njom plače djevica.

III.

Po planinah topla krila
Jug prostire i kreće;
Po dolinah Vesna mila
Slaže zelen i cvijeće.

Nij' slavuja, nij' grlice,
Oba lovac zatvori; —
Pored stoje dvije grobnice:
Jad i djevu umori.

Svagdan.

Majka kara,
Ćerci prigovara;
A ćerca Milica
Muče gleda nica.

„Draga ćeri!
Srce, ne zamjeri,
Nisi opet danas
Dost naprela za nas.

Te od toga,
Šta je gotovoga,
Malo bit će prida,
Jer se strašno kida.

Znam ja dobro,
Opet krasni pobro
Uza te staše,
Lice cjelivaše.“

Majka kara,
Ćerci prigovara;
A ćerca Milica
Mučê gleda nica.

„Istina je,
(Milica priznaje),
Gje se lice ljubi,
Tanki konac gubi.

Odreći ću
Ja gospodičiću,
Da mene opeta,
Ne ljubi, ne smeta.“

Tako kaza
Gnjevnoga obraza;
Al jadna kraj toga
Nij' molila Boga.

Eno dode . . .
Djevo, tvoj gnjev? — prode . . .
Gospodičić ljubi,
Opet konac gubi.

Majka kara,
Svagdan prigovara ;
A ćerca Milica
Svagdan gleda nica.

Bjelana.

Platno si bijeli za rana
Kraj vode mlada Bjelana.
Na vodu aj! se nadvodi,
Zagledne sebe u vodi :
„Mili i dragi moj Bože!
Eda šta ljepše bit može ?
Oči se sjaju iz vode —
Kô zvijezde, kada ishode.
Lica se sjaju iz vode —
Ko ruže cvijetom kad rode.
Usta se sjaju iz vode —
Kô ljeti zrele jagode.
Aj da je vijenac još k tomu,
Bila bi snaša u domu.“
A junak loveć u šumi,
Bjelanu dobro razumi.
Od straga mučê pristane,
Poljubi lice mladane.
Ljubi te ljubi bez broja,
„Ti moja“—šapčuć—„vijek moja!““

Dode ti sveta nedjelja,
Ala ti lijepa veselja!
Jer junak vodi vjenčanu
Iz crkve kući Bjelanu.

B u r a.

Buči, zvižda vihar kroz grede i tram,
Staro drma sljeme, stari drma hram.
Od smrti barjake noć je razastrla,
Spasonosne zvijezde u svoj dvor zaprla.
Grozovitom rukom od oblaka gromni
Do oblaka trže Perun nebolomni.

„Jao nama munje, strahovita groma!...
Jeste li, dječice, svakolika doma?
Da li se krstite? ... ah molíte Boga,
Neka nam sačuva čačka prem dobroga.“
Prekrstiv se žena djeci kaže tak,
Kako brzo munja rasine oblak.

„Slušaj, Vanko, slušaj! kako Bog nas kori,
Jer nijedno molitve dobro još ne zbori.
Uzdignimo ruke kutu, gdje je spas,
Gdje je Bogorotke namješten obraz,
Ne bi li se smilit božja mati htjela,
Vratila nam tatu zdrava i vesela.“
Tako mladanomu bracu Anđa zbori;
A majka od brige ovako govori:
„Ta on bi već davno kod kuće bit mogo;
Ne daj njemu tonut u pogibelj, Bogo!“

Za tim opet munja prosine oblak,
Kraj peći pokaže od žene se trak.
Tu je mlada majka, a uza nju sjedi
Petero joj drobne dječice u bijedi.
Njim otide otac drvarit u luge,
Jer sudba ne daje njemu sreće druge,
Što mu već u zipci kaza, puna srde,
Da će uvijek jesti zalogaje tvrde.

Gle opet opsinu kuću naglo bljesk;
„„Eno, mamo, tate .. ““ tada tres tres tresk!
Andi riječ prekine, uzdrma vas dom
Padajuć na zemlju strmoglavce grom.

Dječica zavrisku u sav glas nemilo,
A starji zamuknu, kô da nij' ih bilo.
No se majka najprije od straha probudi:
„Mili Bože! — reče — u pomoć mu budi!..
Što si htjela kazat, Anđo, čerice mila? — “
„„ Ispod duba doći ćaćka sam vidila — ““ :
Ta moro bi davno već pred pragom biti,
Valjda bjehu traci, što ih munja hiti...
Kod kuma je osto, tješ'te se, tješ'ite!
Šutra, djeco, doć će, donijeti vam pite. “

Grom prestade: — majka djecu upokoji,
Da joj usnu svako na dušecih svojih.
Al ona ne može usnut ni za čas,
Vijek ispred nje staše suprugov obraz.

Zapjevaše pijetli, te i danak svanu;
Prenu se iza sna, spremi k poslu ranu,
Vatre si naloži, sude usporedi.
Tim i Anđa stane i kroz vrata gleda:

„ Za Boga, što vidim? što to leži tamo?
Brzo pođte sjemo, brzo, draga mammo!“
„Vajme, mili Bože!“ zavapi majčica
Od petero sada drobnih siroticâ;
Za glavu se uhvati, koljena se sruše,
Jer pod dubom suprug — leži joj bez duše.

Osveta.

Gdje dvorana Donjeg grada
Davno stoji zapuštena,
Svaku skoro noću sada
Po hodnicih hodi sjena —
Sjena, što tri, kažu, ima
Ljute rane na prsima.

„Slušaj, dušo! golubice!
Samo jedan pogled mili,
Jedan cjelov od usnice,
Samo to mi ti udili,
Pa ćeš biti sjajna žena,
Mojom rukom uzvišena.“

To njemački plemić kaza
Trudnim riječma, da pridobi
Djevu lijepu od obraza,
Mladu jučer, što zarobi;
Al se stidnost Slovenčina
Stavno brani od tuđina.

Plemić prosi, al badava!

Obećaje mito, blago,

Kim se kroti ženska glava:

Lijep ures, ruho drago;

Obećaje, no zamani...

Jednako se djeva brani.

Sunce se je već smirilo

U postelji od zapada,

Svi usnuše, što ih bilo,

Već prozori bijela grada,

Tek se svijeti iz jednoga,

Gdje Slovenka moli Boga.

Tim na bedem bijela grada

Uspeše se tri junaka,

Jedan stari, a dva mlada,

Kojim se cijedi krv s balčakâ,

Te gledaju po gradištu,

Kô da koga ubit ištu.

„Aj lagano, momci, sjemo!

Tu se svijeti, tu uzdiše,

Tu lupeža susrest ćemo;

A sad niti slovca više...“

Starac šapne riječi mudre,

Pa u sobu s momci udre.

Tri slovenske zasjekoše

Sablje, svijetle kano svića,

Iz trih ranâ istekoše

Rijeke — teška krv plemića.

Opet visi, gle, o vratu
Djeva ocu, dragom, bratu.

Svane danak kao od zlata ;
Budne straže, oj, gdje su ti ?
Mrtve leže pokraj vratâ ;
Djeve nema ... sve, sve šuti,
Tek po sobah cvili jedna
Kukavica — majka bijedna.

Puno j' prošlo već vjekovâ,
A grad stoji opušteni ;
Povijest pako još se ova
Pripovijeda sveđ o sjeni, —
Da još hoda, da tri ima
Ljute rane na prsima.

Stana i Marko.

Zoru diže bijeli danak,
Stanu budi čudan sanak ;
Na prozore gleda mlada
Od istoka do zapada.

„Ah moj goso, loše sreće !
Danas dobro biti ne će :
Da l' je ono vatra živa ?
Ili more krvcom pliva ?“ —

„Nije ono vatra živa,
Niti more krvcom pliva :
Vrazi idu od ishoda,
Vrazi idu od zahoda. —“

Bijele ruke lomit uze,
Prolijevati gorke suze,
Grdit lice s tuge, s jada
Stana lijepa, Stana mlada.

„Nemoj tužit, oj dušice!
Tužit, plakat, grdit lice:
Nek se krile od ishoda,
Nek se šire od zahoda.

Tek uzdaj se ti u Boga,
Pa mi napoj šarca moga,
Moju hitru lastavicu,
Da odletim na vojnicu.

Ja ću letjet pram ishodu,
Ja ću letjet pram zahodu,
Ljuta vraga da porazim,
Da porazim i pogazim.“ —

„Ah prodi se, goso Marko!
Tko će gasit sunce žarko?
Prod' se vraga, dobro moje,
Vraga ima čete troje.“ —

„Aj bilo ga il ne bilo,
Koliko mu goder milo:
Ja ću njemu krv ohladit,
Sve na manje broj posadit..“

Brzo j' pošla Stana mila,
Dobra konja napojila,
Napojila, pored toga
Kapnula joj suza mnoga.

Ne bi kada trošit časa :
Marko svijetli mač pripasa,
Skuči prsi u oklopje,
Uze svoje bojno kopje.

Pa prigrli Stane tijelo,
Ljubi oči, lica, čelo
Ode kano krlla vitra,
Ili s luka strijela hitra.

Vrazi idu od ishoda,
Vrazi idu od zahoda,
Pa na njega srne četa,
Kô na lava divlja pseta.

Marku dobar konj zavrisne,
Niz to polje s njim otisne ;
Pa se brani kako valja
Sve od kopja i sabaljâ.

Kako kosom kose travu,
Sve za glavom siječe glavu,
Da već plije krv kô voda —
Od izhoda do zahoda.

Glave siječe do poldana,
Glave broji od poldana :
Kad isteče večernica,
Imade ih hiljadica.

Kad već pade mrak na goru,
Marko svom se vrati dvoru ;
Ljubi Stanu ća do rana,
Ća do rana — bijela dana.

Hajduk i vezir.

I. Prijetnje.

Istom svane s istoka dan bijeli,
Na poljanu kroz gvozdena vrata
Grne narod kan od pticâ jata ;
Čoek bi reko, vas se grad već seli.

Kroz ulice iz Travnika grada
Vode spetog Kulaša hajduka,
Od kojega, kô janje od vuka,
Dršće isti car sred Carigrada.

Vezir viče : „Davori dželati!“
Brže djeco na kolac đaurina!
Uteče li danas, tako dina,
Sutra će nas po Travniku klati

Pseto đaursko ! deder bijesni sade!
Plijeni, robi našu slavnu Bosnu,
Vod' u grade hajdučad ponosnu,
Kolji Turke, plaši bule mlade!“

Grozno hajduk zubima zaškrtnu,
Oč'ma baci trijesâ hiljadicu, . . .
Zaljulja se vezir na konjicu,
Kan da primi od njih ranu smrtnu.

„Ne rugaj se, krvniče vezire !
Pamti dobro, što ti kažem sada :
Sred ponoći doć ću ti sred grada,
Pa te ubit, tako meni vire!“

To još s kolca Kulaš progovori,
Na vezira bijesno se nasmjehne,
Da mah vezir konjica okrene,
Smeten ode, u grad se zatvori.

2. Smrt vezira.

Vežir jakim stražama opsadi
I Kulaša i sebe u gradu,
Čim se sunce smiri na zapadu,
Od hajdukâ tim da se zagradi.

I već hodže k jaciji s munarâ
Razvikaše družbu pravovjernu:
Čut je samo kroz šutnju večernu
Lavež pasâ i korak stražarâ.

Viče vezir baš oko ponoći:
„Gdje ste momci? gle Kulaš dolazi!“
Skoče brzo u sobu kavazi,
Da veziru budu na pomoći.

„Gdje je đaurin?“ svaki od njih pita —
„Zar ne vidiš, gdje me ovdje davi,
I nogu mi za vrat već postavi?
Ne vidiš li đaura strahovita?“

Vežir stenje, grči se i vije,
Grozan strah mu iz očiju siva,
Usne dršču, dah mu utrnjiva,
Protegne se još i — već ga nije.

Po aharu, čardaku, magazi
Mah se momci rastrkaju ;
Još protraže harem i odaju,
Al se zalud vraćaju kavazi.

Nema nigdje ni živoga stvora,
Nij' Kokara, nije Jezdimira,
Što prijećahu, da će zla vezira
Tu noć smaknut, a srèd njegva dvora.

3. Smrt hajduka.

Istom Turci već sabu klanjaše,
Kad bi grozan glas do age prenet,
Tu noć vezir da ode u dženet....
Uplaše se i age i paše.

Jedni kažu: Jezdimir ga ubi! —
Drugi: Kulaš uteko je s kolca! —
Al Jezdimir robi do Sokolca,
Kulaš dušu na kolcu izgubi.

Tim rasturi glas se po narodu ;
Do pô grada ostavi ognjište,
Sad k veziru, a sad na stratište,
Da razvide i mjesto i zgotu.

Vezir leži rastegnut na odrih :
„Valah mrtav!“ kaže jedan paša.
Idu dalje, a da viš Kulaša,
Gdje mu nikla glava ustâ modrih.

Tijelu žice napete kô šibe,
Rujne kapi krvi na tle cure :
„Daur još žive“, kaže jedno Ture,
„A naš vezir sinoć već pogibe.“

Mah te riječi uzdrmnu hajduka
Kano vjetar suhi list u gaju,
Razabra se jednom još u vaju . . .
Taj čas reć bi sva ga pusti muka.

Na kolcu se ispravi, izusti :
„Slava Bogu!“ usma se nasmjehne,
Glavu digne i nebu okrene.
Jednom dahne, pa i dušu pusti.

Junak Hranilović.

I.

Niz planinu Velebita
Jaše mukom junak snažan,
Na vitezu konju dobru
Jaše aga Asanaga.
Trikrat primi vjeru tursku,
A tolikrat i krst časni ;
Nakon treće godinice
Prevari ga luda glava,
Pa ostavi zâkon krsta,
Prigrlivši red ćitapa.
To najbolje bješe Ture,
Što ih ima Bosna slavna.

List mu dođe knjige bijele
Od Udbinje tvrda grada,
Da grad ima Senj bijeli
Sred primorja kršna, jadna,
Gnijezdo kletu, gdje se legu
Sokolovi od junakâ,
Koji sijeku turske glave,
Plijene grade, robe stada,
Te udbinjski kraj Udbinja
Njim u šake pade paša. —
Aga skupi silnu vojsku
Konjanika i pješaka.
S njom prevali planinicu,
Pade Senju upred vrata.
Trista šator' porazape
Navezenih kitom zlata,
A sred bijelih tih šatora
Dignu šator Asanaga ;
Na njem zlatna jabuka je,
Polumjesec na njem strašan,
Navrh kojeg namješten je
Dragi kamen — alem sjajan,
Koj se blista sred polnoći
Kano sunce sred poldana.

II.

Davor Senju, bijeli grade!
Slavno gnijezdo sokolovâ!
Kano sunce dobra ljeta
Jasno sjala slava tvoja!

Mnogo putâ na tobom se
Demeskinja digla moćna,
Al opeta pred tobome
Uštrbljena na tlih osta.
Jer sokô se mnogi rodi
Ispod jaka krila tvoga,
Koji brane i čuvaju
Kule tvoje, vrata tvoja.
No je soko nad sokoli
Hranilović junak dobar,
Koj je kule nakitio
Kitom turskih glavâ grozan . . .
Gdje si vođo Hranilović ?
Vijek ti sjala slava kô dan!
Ej pripašl britku sablju,
Metni za pas handžar oštar :
Jer dušmanin tebe traži,
Asanaga turski vođa,
Da osveti tvojom krvcom
Pobratima ljubljenoga,
Komu glavu mrtvu gleda
S bijele kule dvora tvoga.

III.

Hranilović.

Čuješ more! izadi mi
Sad na mejdan, Asanaga!
Da vidimo, koga rodi
Bolja sreća, bolja majka;
Da vidimo, tko je jači :
Tvoj Muhamet, il krst časni ?

A s a n a g a.

Kog si roda i plemena,
Ubila te glava luda!
Što me zoveš ti na mejdan,
Da ga dijelim s tobom junak,
Koj sam mnoge mejdandžije
Pogubio već bez truda

H r a n i l o v i ć.

Što me pitaš za rod, pleme,
Poturice jedna, danas?
Kog sam roda, kazat će ti
Bedemovi Senja grada;
Nit plemena ja se stidim,
Mnoga pjesan proslavlja ga.
A tko ja sam, kazat će ti,
Ako Bog da, pobre, glava.

A s a n a g a.

Ti l' si glavom Hranilović,
Što mi ubi vjerna druga?
Ala kerim! tà došo je
Dan osvete, dan mog sunca!
Ne će bogme danas s tobom
Esapit se djeca luda.—
Šta? da li si poludio,
Da l' si sišo bolan s uma,
Te ti smiješ izić na dan,
Gdje te sreta Asan junak!
Doba danâ zelenijeh
Da li ti je omrznula?

Što ne žališ svoje ljube,
Od ljepote što je kruna;
Kôj ću tebi na sramotu
Ljubit obraz pun razbludâ —
Nasred Senja bijela grada,
Baš gdje stoji tvoja kula.

H r a n i l o v i ć.

Ne hvastaj se zahvalami,
Bezbožniče, Asanaga!
Ne žalim ja mladih danâ,
Već mi se je napojila
Dosta turske krvce sablja,
Do umora vaših glavâ
Sabljom ruka nasijecala.
Što spominješ moju ljubu,
Doista je lijepa mlada,
Niti nad njom niti do nje
Nema ti je carski saraj.
No ne stoji samo u njoj
Moje srce, moja slava;
Jerbo nisam nježno Ture,
Tek uz žene junak hrabar:
Kršćanin sam, koj vojuje,
Krv proljeva za krst časni;
I Slavjanin, koji mrzi
Život tašti i beslavan —
Kô tamnicu kuću tužnu,
U kôj nema živa zraka.

S toga, znaj, ja živim, gorim,
Te ja hvalim Boga danas,
Što će pasti, ako Bog da!
Pod môm sabljom tvoja glava.
No ushtje li bojna sreća,
Te od tvoje padnem danas :
To je meni porodila
Ljuba porod sinka jaka,
Koj će lijepo danas sutra
Osvetiti svoga čačka.....
A sad muči, nisam došo,
Poturice Asanaga!
Da se s tobom ja natječem
Ovdje riječma kano baba ;
No sam došo, da junački
Mejdan dijelim, Asanaga !
Udri dakle, neka tvoja
Odgovori britka sablja!

— — — — —
— — — — —

IV.

Vedro j' sunce obasjalo
Zlatne krste Senja grada,
A pred gradom na poljani
Stoji tabor od dušmana :
Trista šator' razapeto
Navezenih kitom zlata.
Nasred bijelih tih šatorâ
Asanagin šator krasan.

Na njem zlatna jabuka je,
Polumjesec na njem strašan,
Navrh koga namješten je
Dragi kamen — alem sjajan,
Koj se blista sred polnoči
Kano sunce sred poldana.
Ma gdje ti si, zahvalniče,
Silni aga Asanaga!
Što ti junak Hranilović
U njem vino pije danas?
Gdje je tvoja silna vojska,
Nedobitna družba sada,
Što kaurška pred šatori
Kolo vodi četa mlada?

Nasred polja truplo leži,
Nesahranjen vođa spava;
Pored njega s desne, s lijeve
Trupla njegovih od momakâ.
Ob noć vije iz gorice
Bez pokoja kurjak gladan,
Jer on njuši već krvave
Mrtve trupe od junakâ. —
Ob noć blijedom mjesečinom
S bijelih kulâ Senja grada
Strašno glede na poljanu
Mrtve glave od Turakâ!
A međ njimi najstrašnije
Gleda jedna grozna glava,
Od koje se prepadaju
Djeca, seke Senja grada.

Al ih miri Hranilović,
Slavni junak od mejdana:
„Ne drščite, luda djeco,
I vi, seke, Senja grada!
Jer ne će već uskrsnuti
Poturica Asanaga.“

Zora i Bogdan.

ἔκ Διός ἐστὶ ὄνειρον.

Homer.

I. S a n a k.

Ⓞ j Bogdane, oj, Bogdane!
Moje dobro, moja dušo!
Siono ljube tvoja usta,
Ljubiš li ti tako s dušom?“ —

„Čudna djevo, krasna Zoro!
Moje zlato, moja kruno!
Kako može o tom sumnjat
Srce sada, raja puno!““

„Oj Bogdane, oj Bogdane,
Moje dobro, moja dušo!
Ja vjerovah kô u spasa
U te, dragi, stalno, puno;
No me skoro san uplaši
Posred noći sinoć hudo....
Vidih u snu, na koljenu
Naslonjen mi ti razbludno,
Cjelivaše prame, čelo,
Lica oči s vatrom dugom;

No kad k ustam ti prniknu,
Ljubeć kano dijete ludo,
Činilo se, jednom tvojih
Da iz usti mraz je udro,
Rasteko se po utrobi
Kano otrov s bijesnom mukom,
A na blijeda usta krvca
Da mi probi — te ja umroh.
Planuh iza sna kan oganj
Kad prinose lišće suho
Sve se jurve sitne zvijezde
Posakriše neba u dvor,
Tek kô ribje oko svijetla
Još danica sjaše krugom,
A mjesec se na zapadu
Pripasao tmastom prugom
Znam, da j' ljubav rajska ćerca,
Al se druži rado s munjom
Hoćeš li me ljubiti stalno ?
Kaži pravo, moja dušo !“
„Čudna djevo, krasna Zoro !
Moje zlato, moja kruno !
San je tlapnja, Bog istina,
A ti, draga, dijete ludo.
Ne kaže li svak ti uzdah
Sa cjelovâ živom munjom,
Da tvoj Bogdan bit će vjeran
Ča do groba Lade službom?“

2. Oproštaj.

„Čuješ dušo, krasna Zoro!
Moje srce, moje zlato!
Car nam šalje drobne liste
Po krajini ovoj našoj,
Pozivajuć sve junake,
Da sastave kolo slavno,
Da sastave jednu vojsku
Oružanu bojnom spravom,
Pa na vruga da udare,
Koj je slavnu Kraj'nu sharo,
Da se s njime ogledaju
Na mejdanu na junačkom,
Cija bit će slavna Kraj'na,
Bistra Kupa s rodnom Savom.
I ja hoću poč s Hrvati,
Jednokrvnom, vjernom braćom,
Da vojujem za slobodu
I krst časni kô muž hrabro.
Car će meni nagraditi
Vjernu službu i junaštvo,
Mene opet potpomoći
Djedâ blagom, dôstojanstvom.

Čuješ, dušo, prama jugu
Negda puna bijelih gradâ
Stoji zemlja žitoplodna,
Dokle staše srpsko carstvo.

Među timi, znaj, gradovi
Kruševac je, mjesto slavno,
Gdje se pleme djeda moga
Porodilo i procvalo
Djedo moj je prvi bio
Na divanu srpskim carom,
Do koljena sjedeć pio
Mrko vino sa Lazarom.
Njemu bude starješinstvo
Mnogom pjesmom ispjevano —
Starješinstvo i gospodstvo
I sinovâ čast, junaštvo.
No na jadan onaj danak
(Nikad sunca ne gledao!)
Gdje propade i izdade
Vuk Branković srpsko carstvo,
Gdje propade ban Strahinja
I Toplica sa Ivanom:
Tu propade i Jug Bogdan
S devet sina turskom sabljom.
Tek najmlađi, dijete Gojko,
Koji nije još doraslo
Ni do konja ni do sablje,
Kod kolijevke osta zdravo.
Njega odni na svom krilu
U Njemačku sluga Ranko,
Kad oteše naš grad Turci
Sa Krajinom svom ostalom.
Nauči ga konja jašit,
Vladat kopjem, vladat sabljom.

Tu se j' junak oženio
S Hrvaticom ženom krasnom,
Dobrih konjâ najašio,
Turskih glavâ nasjekao,
Doklem i on platio je
Slobodu si svojom glavom,
Nakon sebe neostaviv
Ništa nego ime slavno,
I mene i braca Boška,
Dijete ludo i nejako.
Hvala Bogu! što do konja
I do sablje već dorastoh,
Te ja mogu stat u kolo
Za dom, za rod i kršćanstvo
Čuj, u našem rodu djeda
Imadaše proročanstvo,
Da će pasti rad nesloge
Sila srpska s bojnomo slavom;
Ali isto kobno kaže
Djeda moga proročanstvo,
Da nam višnji oprostiti će,
Opet vratiti vrijeme zlatno,
Gdi će turska demeskinja
Past pod našom svijetlom sabljom,
Klanjati se polumjesec
Krstu moćnom pravoslavnom,
Nestat kletog bratskog jeda,
Ki nam gradi ovdje pako!
Gdi će kuma kum poštovat,
Brat zvat opet brata bratom,

A pobratim s posestrimom
Ne postupat već besramno.
O, Bog će se smilovati
Nad nesrećom groznom našom,
Kuju mi si kô prokletstvo
Slijepi na vrat nakopasmo :
Te će dati, izbavljenje
Da će doći skoro amo.
Silna jeste naša vojska,
Kuju sada oružamo :
Otet ćemo — ako Bog da!
Snjom svu Srpsku s Bosnom slavnom
Tu ću i ja na Kruševac
Posaditi krst s barjakom.
Tu ćeš tada ti šetati,
Moja dušo, moje zlato,
Ko gospoja od Kruševca
I ostalih bijelih gradâ,
Tu ovijat grdne rane
Sirotinji braći sa mnom ;
Učiti ju k nebu gledat
Opet smjelo i upravo,
Dok privikne bijelom danku,
Jasnom suncu oko slabo....
No ako bi na mejdanu
Pao pod britkom turskom sabljom,
To past ne će mlad Jugović
Bez odmjene i beslavno...
Budi stalna. ja ću doći.
S Bogom ostaj, moje zlato!“

3. B o j

Bojak biše do dvije vojske,
Sa kršćanskom četa turska,
Sve za Sisak na krajini,
Mjesto snage i oružja.
Tu je sila bojne djece
Na mejdanu izginula,
Dok pod svetim krstom časnim
Alaj-barjak pade u prah.
I naš Bogdan hrvo se je
Za slobodu kano junak;
No što li se s njime zbililo:
Stiže li ga smrtni udar,
Il promaši u svoj hitnji,
Razaznat je zbilja muka.
Neki momak kaza Zori
Za ustavit potok suzâ,
Da ga odvest vidili su
U Carigrad kano sužnja.
Drugi: da se poturčio,
Zavjerio krasnim bulam,
Po njem njojzi poručujuć,
Nek za vojna pođe druga.
No zakle se krasna Zora:
Bio nevjeran, vjeran bulam,
Il zarobljen ili mrtav,
Čekati ga kano druga.

4. P r o s i o c i .

Pod Turjačkom lipom sjedi
S ocem svojim Zora mlada,
K njoj dolaze vitezovi
Od istoka i zapada;
K njoj dolaze prosioци
Sve gospoda izabrana;
I banović od Hrvatske,
Krasan kano bijeli danak,
Dođe prosit s družbom svojom,
Nudeć prsten zlatni darak.
Te ća daljne iz Njemačke
Prose slavom grba stara
I djedovâ silom božjom, —
Prose, prose, al badava:
Krasna Zora sve jednako
U ljubavi, vjeri stalna
Željno čeka svoga dragog
Kano drugi dan sastanka,
Čeka ljeto jedno, drugo,
Jur i treće ljeto nast, —
Čeka, čeka, no nema
Te nema već Bogdana.

5. P o s l u š n o s t .

Pod Turjačkom lipom vrvi
Opet sila prosilaca.
Sluge vode vrane konje,
U podrume bijela dvora;

A u dvoru rujno vince
Pije družba mladih gostâ,
Nazdravljajuć Zori lijepoj
Bez ikakva prigovora.
Bogme ima bijela svijeta
Na četiri strane dosta ;
Al njoj nema nigdje druge,
Bila žena il djevojka,
Bila ista u gorici
Vila žena zlatokosa ;
Jer Turjačka ćerca sama
Milina je i dragota . .
Lijepa bješe u raskoši,
A još ljepša je žalosna.
Kano sunce kroz oblačak
Kad izlazi od istoka
Družba pije, nazdravljuje ;
Al ne mari za to Zora:
Šum veselja ode mimo
Vrata srca njezinoga,
Kan od krčme kad prolazi
Šum crkvenih kraj prozorâ.

„Oko moja i ručice —
Zoro, draga ćerce moja!
Grdno sam ti ostario
Za kuću se brinuć dosta.
Ni pod starost nemam časa
Utrt s čela građ od znoja.

Nemam komu izručiti
Gospodarstvo grada svoga.
Puno brigâ već pregorjeh
S tebe kano blagi otac,
Nadajuć se da razabrat
Tužno srce hoće doba ;
Al ne može odoljeti
Duže milost srca moga ;
Znaj, i pijesak najmekčiji
U tvrd kamen čas pretvora.
Danas treba da saznadeš
Ti konačno volju oca.
Evo svijetla duždevića,
Lijepa tvoga prosioca!
Vrzi na stran travnu tugu
I čekanje tašto kô san,
Pođi za njeg u stolicu
Sile, slave preko mora,
Da me mine već jedared
Za unukom želja moćna,
Da mi s njim se razgovori
Starost jadna i žalosna,
Da bez brige za čast kuće
Mogu unić u dvor groba.
Kod njega će bit ti dobro,
Preboljet će duša tvoja.
No ne ćeš li da poslušáš
Volju, savjet ćaćka dobra,
Ne ću zvat te ćercom Zorom,
Tako meni višnjeg Boga!"

O prem jadna vjerenice!
Stražnja ode nada tvoja,
Stražnja lanca, koj je tebe
Za svijet vezo, puče pola.
Kô jeseni list od vjetra
Sva uzdrhta od govora,
Kô zastijeni mrazom zelen,
Sva zastijeni jadom Zora.
No Slovenki vijek poslušnost
Biva sveta kô riječ božja;
Premda s jada ne mogaše
Proiznijeti niti slovca,
Al', da hoće poslušati,
Što zahtijeva riječ od oca,
Niknu glavom lica blijeda
Kô bez sunca rana zora.

6. Vjera.

Sunce usnu na zapadu.
A s krvavim licem tužno
I noć stigne te sakrije
Sitne zvijezde neba u dvor;
Ma šta svih je zvijezdâ briga,
Kojim blišti nebo čudno,
U Turjaku po dvorana
Ljepših zvijezdâ ima puno,
Gdje igraju s podružnici,
S duždevića mladom družbom.

Turjački je na čast pozvô
Rod s gospodom svom okružnom,
Jer se hoće danas vjenčat
S krasnom Zorom sinak duždov.
Od gospode sve po gradu
Do polnoći vrvi šumno,
Pa ne vide divne igre,
Što grom igra s sekom munjom.
No ju smotri sama Zora,
Što u sobi moli tužno
Za spasenje duše, svoje,
A pred krstom kasno u noć.
Vidi, čuje plaho nebo
Kô se lomi s groznom bukom,
Kô oblake siječe munja
I grom treska s gnjevnim dumom.

„Oj Bogdane, oj Bogdane!
Ti si ovdje, moja dušo!“
Vikne, plane jadna Zora,
Prigrli ga k sebi rukom. —
„Gdje si bio? ja sam tebe
Ah čekala davno, dugo...
Pretrpjela s tebe, dragi,
Mnogu brigu s mnogom mukom ..
No dobro je opet meni —
Ti si došo, moja dušo!.....
Gdje si bio? tako kasno,
I vremenu na tom burnom....

Zašto tako ti probljednu?...
Ah oko je tvoje mutno!...
I ruke su studenate
Kan da ti se j' srce smrzlo.“
„Moja draga, rajska Zoro!
Moje zlato, moja kruno!
Kraj krvave Kupe usnuh
Ono slavno žarko jutro —
Vjeran rodu ilirskomu,
Vjeran tebi, moja kruno!
Usnuh s riječma na ustima:
S Bogom Zoro! s Bogom dušo!
Pak sam krasan sanak snio,
Sved o tebi, draga, tu noć.
Tu zakasnih ne mogući
Razastat se sa snom dugo,
Te mi lice potamnjelo
Sve od sanku slatkodugog....
Ti si ljubav obranila,
S kôm je Bog te nadahnuo....
Primi stoga ovaj cjelov —
Sa uzdašcem, s vjerom punom.
Višnji Bog je nas složio
Ća do groba svojom rukom,
Pa će ljubav našu čuvat
I nad grobom, moja kruno!“ —
„Oj Bogdane, oj Bogdane,
Moje dobro, moja dušo!
Ah tvoj uzdah srce reže,
Kô led me je cjelov udro,

Rasteko se po utrobi
Kano otrov s bijesnom mukom.
Ah pod tvojim zimnim ustim
Rastavlja se tijelo s dušom....
S Bogom ostaj, moj Bogdane!
Blago mi je... s Bogom, dušo!"

—

Tim uniđe drugarica,
Mlade Zore srce družno,
Da probudi i odjene
Odjećicom nju zaručnom!
No pod krst se Zora sruši
Kô pod drvo lišće suho.
Mah proleti, reć bi strijela,
Glas po gradu sa jaukom.
Dođu, dižu jednu Zoru,
Bude tijelo neprobudno,
Dižu, bude i premiću,
Dižu, bude, al zaludo!
Očice su izgorjele,
Ruke smrzle, srce puklo,
A na usta udariše
Bijete pjene s krvcom rujnom.

Danak svanu, sve se zvijezde
Posakriše neba u dvor,
Tek kô ribje oko svijetla
Još danica sjaše krugom,
A mjesec se na zapadu
Pripasao tmastom prugom.

Mlad duždević odijeli se
Put Mletakâ s lijepom družbom;
A za njim se porazide
Rod s gospodom svom okružnom.
Sam ostade jadan otac,
Plačuć kano dijete ludo.

IV

KOMARI * OBADI
NEOTESANCI

... je puis braver le regard pudibond:
Mon vers rud et grossier est honnête homme
au fond.

Auguste Barbier.

VI

KOMARI • OBADI
NEOTESANGI

Stihovi čitatelju.

Mi, istina, štioče ljubeznivi!
Ponešto smo grubi, neučtivi,
Ne štujući ničije žolencije,
Ne režući nikom reverencije,
Dolazimo k svakom smjela lica,
I bez fraka i bez rukavicâ
I bez sjajna na ruci prstena
I bez bučna po svijetu imena
I bez slična sljeparskoga ljepka,
Koj privlači ptića uma nekrepka.
Pa našto nam barjak šarlatanski,
Zvuci i prnjci bogme neslavjanski,
Kad smijemo, svojom iduć stazom,
Svagda izaći na mejdan s obrazom,
Na istog lava smiono strijelj naperit,
Istom orlu rep bez straha izmjerit?

Svakome svoje.

Svakom stvoru Bog udijeli
Svoje oružje za obranu :
Zube psetu, žaoku pčeli,
Roge volu, kljun gavranu,
Mužu srca, uma krepost,
Ženi tijela, duše lijepost
I ćud sklonu k ljupkim igram . . .
A šta udijeli Višnji poeti
K svôj obrani i osveti? —
Mač-satiru, nož-epigram.

Ispričanje.

Kada hoćeš da ukloniš
I iz škode zvijer izgoniš,
Pazi dobro glas tog rima :
„Vrag debelu kožu ima.“

Za kokoši i puriće,
Za odojke i teliće
Drobnu šibu svak uzima :
„Vrag debelu kožu ima.“

Al za vole, vepre jake,
Za medede i kurjake
Od toljage bolje nima . . .
„Vrag debelu kožu ima.“

Oprostite, štoci moji!
Bit će krupan vers gdjekoji:
Al vjerujte mi riječima:
„Vrag debelu kožu ima“.

Juste milieu.

Govorio čovjek stojeći na cesti:
„Da udarim desno, ja ću Janka sresti;
Udarim li lijevo, dirnut ću Mijata.“
To on reci, sasvim mirne svijesti
Udari po srijedi, pak on pljusak sred blata!

Raznost mnijenja.

M i l o š.

Šta će nama to Ilirstvo? Mi smo srpske krvi:
U knjižestvu, hudožestvu bit ćemo još prvi.
V u k.
E dabogme! tek nemojmo jedne štedit muke,
Još jedamput početi učiti, i to od az buke.

Kita bez cvijeća.

Za umnožiti Lutku slavu
Dâ mu Pirko čast s muzikom,
I tu vjenčao zelenikom
Cvjetnim vijencem njemu glavu,
I vrh toga, ala sreća,
Nakitio ga i bez cvijeća.

Ni za što.

Tvoja je glava tvrda
ko stubički kam,
No i tupa, na njoj
Da ne mož nabrusit
Nijedan epigram.

Marco Tullio Asinio.

Otvôj glavi sve se slažu ženke,
Da je na kip stvorena soljenke.
Zaman sličnost! Pokrovac odmoli,
Pa ćeš vidjet, da u njoj nema soli.

Orfej.

UTraciji u vijek davni
Bio je Orfej, pjesnik slavni,
Koj, na liri baš dotjerat,
Najljuću bi krotio zvjerad;
Jer slušajuć nje udaranje
Medjed, vuk, lis,
Lav i ris
Mah se utaži
I kô janje
I ukroti i ublaži.

Sa sviju stranâ do sto lirâ
Kod nas zveči sad bez mira ;
Al sve skupa (hvala Bogu!?)
Nijesu kolik jedna tračka,
Jer ukrotit baš ne mogu
Ni zločestog jednog — Ma č k a.

Književni kotlokrp.

Ti se hvališ, da ti je pero vješto,
Jer si izdao već po naški nešto,
Zato u mnogih društvih ti si notar,
Te se i sucem svud silom izdaješ.
Pa šta zato? Ti ipak ostaješ
Svaku u poslu (— što se i rodi —) drotar.

Lineus II.

Doktor Morbuš, zaklet vrag Iirâ,
Na vrat na nos sad botanizira ;
I već vražji svijet slame i trave
Skupi u niskom predjelu svoje glave :
Tu ćeš naći žabnjak, čemeriku,
Bradušicu, kukolj, vodeniku,
Pasji jezik, kozlić ,
Žabokrečac, koprivu, smrdljiku,
Vučji, pasji i lisičji rep,
Vražji stričak, cvič i kiselicu,
. . . . i babju dušicu,

I Bog zna još kakvu sve ne travu
U herbarium glave si' e zapisao ;
Samo pravu — jednu dobru misao
Nać tu ne ćeš — i da bi za glavu !

Savjet.

Bio ti magarac ili pošten čovjek,
Ako budeš Madžar, bit ćeš slavan dovijek.

Nova novcata poslovlca.

Šta se vi, Iliri, kinite od brige,
Noć i dan čitajuć i pišući knjige,
Da stečete slavno i čestito ime ?
Ne ćete se tako nikad sastat s njime.
Već bacite k vragu čohu od djedovâ
I ljubav domaće kolijevke i slova.
Piš'te po madžarski hrvatska imena,
Pa ćete s' proslavit do preko koljena :
Bit ćete učeni, mudri, liberalni,
Milosni, uljudni, hrabri, vjerni, stalni,
Makar u ostalom bili prazne glave,
Babjih ustî i srca i ruke krvave.
I ako van toga kod koje regimente
Madžarske bili ste kapral ili serdente:
To će svi madžarski slavni komitati
I za ašešora mah vas izabrati.

Sluga nametica.

Madžarski narod:

Na sjeveru, o Evropo, pasoglavac huka,
Car grozovit vječnog mraka, leda i kandžuka
Već svoj na te, krasna gospo, baci pogled oštar,
Da te plijeni, dere, peče, Bog zna šta ne joštar.
U tvoj dvor je već rasposlo uhode i sluge,
Da prekrasnom tvome tijelu primjere veruge.
Te su sluge, znaj, Slavjani svi u kolu tamnom...
Bit će i šten još nevolje... zapovijedaj sa mnom!

Evropa:

Tko te zove? Hodi s Bogom! kupče babjih traljâ.
Sluga, što se sam nameće, kažu, da ne valja.

Osveta naravi.

(Istinito pojavljenje).

Čovjek obraća, Bog obrne.

Nar poslovice.

Poznavam Madžara, koj pri našem nebu,
Pri hrvatskom suncu, pri hrvatskom hljebu
Svoju drobnu djecu madžarštinom muči;
Sto na volju ne ide, to šibom douči,
Te već s njom i tako daleko dotjera,
Da od rana jutra do mrtva večera
Ništa čut ne možeš pri tom njegovom redu
Nego samu čistu madžarsku besjedu.

Ali tek što njima opet krene pleći
Od sve madžarštine niti vražje riječi,
Neg djeca veselo stanu naši zborit,
Po sobah se naše „Nek se hrusti“ orit.

O jadni Madžari! man je vaša muka!
Budi pojavljenje to vama nauka:
Jači, znajte, Bog je i kći njegva — narav —
Neg su svi zakoni, svijet što ih skova varav.

Stari duh.

(Madžarom).

Vi ste predâ prava slika,
Pred kojim drhtahu crkve, dvori, gradi;
Raznost nije baš velika:
Što su oni bili, to bi vi bit radi.

Gundal.

Kolko pretpiste, Madžari, vrućice,
A to porad jedne hrvatske pjesmice!
Sve već varmedije hruste se bez mire,
Htijuć nas pozobat hrvatske Ilire.
Pa na što toliko baš grdnje i plača?
Nemate razloga lajat na kovača.
Ta ste mu kod radnje i vi pomagali:
On je bijelio gvožđe, vi ste mijeh puhali.

Nova borba.

Boriše se nekad s Franci,
Sa Mongoli, Otomanci,
S hitrim kraljem od Prusaka
I s duždevi od Mletaka —
Slavni djedi Ujhrvata,
Ko mejdana hrabri momci,
Svuda znani s vijencem rata.
Što sad čine njih potomci?
Eh! kušaju drugu sreću,
Pa se bore sa pameću.

Dug i plaća

(Breno - Bakač.)

Veliki je dug madžarske braće,
Što ga kod nas čine nesmisleno,
Ne slušajuć od pravice plač.
Jao pomagaj njima na dan plaće:
Jer će onda Slavjanin kô Breno
Svoj na vagu metnut gvozden mač.
O gdje si ti sad, naš stari Breno,
Naš Bakaču, ime uvječeno,
Koj Hrvatâ štiteć slavu i bit
Kliknu: „Regnum regno non praescribit.“
Gdje ti sablja, u desnici tresk?
Patuljci su tvoji praunuci,
S vragom braća, s hijenama vuci,
Grdec rod i slave tvoje bljesk.

Hrvat pred otvorenim nebom.

Prvi put kad nebu vrata Bog otvori,
Pa se tu sunčanoj javi u odori,
Zgrnu se pred njega ljudi sviju narodâ,
Od sviju poljâ i gorâ, dubravâ i vodâ.
Tu svaki višnjeg oca o nešto zaprosi
Za svoj rod i pleme, što blagoslov nosi.
Rimljan, Rus i Arap prose svijeta vladu,
Nijemac, da u svakom zanat tjera građu,
Englez, sva brodovi da zakrilja mora,
Čivut, da trguje od dvora do dvora,
Madžar, Mongol, Turčin da sme zemlje robit,
Kitajac, da bude vijek sâm i osobit,
Francuz, laku krvcu i misao vijek zdravu,
A Grk, umjetnostî i naukâ slavu.
To nebeski vladar kao otac najbolji
Svakome potvrdi po njegovoj volji;
A kad se već sprema da zatvori vrata,
Eto ti na pragu još samog Hrvata!
Tu on stoji zamišljen, niti šta govori,
Kao čovjek s pameću što se, kažu, bori.
„A šta ti si prosiš, dobri moj čovječe?“ —
Dobrostivo njemu Višnji otac reče —
„Bi li ti gospodstvo? bi li pamet zdravu?
Bi li bojnu sreću i nje šumnu slavu?
Išti, šta ti drago, al znaj, brzo beri,
Jer ov čas nebeske zatvorit ću dveri.“
Al ti se naš čovjek za ništa ne odluči,
Već on za vratom se češuć mûkom muči,

Tek naposljed, Višnji kad se uhvati kvake,
Hrvat progovori smjerno riječi ovake:
„E duše ti, kad si voljan na besjedi,
Pa slušaj, u kakvoj nalazim se bijedi!
Nije baš muka birat dare ma i najbolje,
Al je muka, hoće l' braći bit do volje?
Jer gdje ima ljudi, tu ima i ćudi,
A kod nas je običaj već od starih ljudi,
Da ono samo, o čem povijeća se vijeće,
Javno se odobrava i u zakon meće;
Zato me počekaj ti ovdje na pragu,
Doklem se ja vratim među braću dragu,
I doklem se tamo o tom vijeće skupi —
Starješine mudre, našeg roda stupi,
Pa, što sviju volja odlukom izreče,
Javit ću ti, oče, još današnji več.“
A nebeski vladar kao otac najbolji
Za tu mu odgodu učini po volji.

Po tom se naš čovjek vrati opet domu
Među svoju braću k rodu hrvatskomu.
Tu ih nade za stolom do veselih snašâ,
Gdje im zdravlje piju iz punijeh čašâ.
Danas su ti, brate, uprav dobre volje,
Te već nitko ne zna što ih drugda kolje.
Već u mozgu im slatko vince se prijavi,
Širom otvarajuć vrata srcu i glavi:
Stadoše se grlit, ljubiti i bratimit,
Nema ga, koj ne bi tu u bratstvo primit
Stade svatko mudrost po svoju raskladat:

Jedan kaže, kućom kako umi vladat,
To ti kudi čeljad, a to hvali djecu.
Drugi uznosi snagu i svoju pametcu,
Treći svoju hrabrost, četvrti bogatstvo,
Opet drugi ženu i ugledno bratstvo,
Peti lijepe dvore, polja i vinograde,
Šesti svoje pređe, pse i konje mlade.
Tako kruži riječca redom po razumu,
Dok se sve u bratskom ne smiješaju šumu
Kao žugor pilića, kad im prospeš prosa;
Jer svak hoće mudriji da je ispod nosa.
U to i naš čovjek, koj još stoji u vratih,
Kad se priutiša žubor, riječ uhvati:
„Čujte, ljudi, braćo! nebo se otvori,
I Bog se sunčanoj javi u odori.
To čudo vidahu poslovi narodâ
Od sviju svijeta poljâ i gorâ i vodâ.
Tu svak Višnjeg oca o nešto zaprosi
Za svoj rod i pleme, što blagoslov nosi:
Rimljan, Rus i Arap od pol svijeta vladu,
Nijemac, da u svakom zanat tjera gradu,
Englez, sva brodovi da zakrilja mora,
Čivut, da trguje od dvora do dvora,
Madžar, Mongol, Turčin, da sme zemlje robit,
Kitajac, da bude vijek sâm i osobit,
Francuz, laku krvcu i misao vijek zdravu,
A Grk, umjetnostî i naukâ slavu.
A nebeski vladar kao otac najbolji
Svakome potvrdi po njegovoj volji.
Samo ja otidoh, nit išta izabrah,
Jer ne znadoh volje vaše, braćo hrabra!

No se Bog smilova, pa meni obreče,
Da će me pričekat tu, dok bude veče.
Za to vi skupite vijeće brže bolje,
Da bude nam prošnja polag sviju volje.“

Na to se od stola dignu starješine,
Pa skupno otidu, dok im rok ne mine,
Da se u vijećnici mah posavjetuju,
Te o važnoj stvari toj odluku skuju.
Tu sad s dostojanstvom velikim na licu
Vijeća star predsjednik otvori sjednicu.
Prvo čestita si — kazuje — za sreću
To' mudru gospodu da skupi u vijeću;
Drugo preporučit slogu im se stara,
I da uvrijedili ne bi Višnjeg cara,
Kako, baš kao njemu podložnici vjerni,
Trebaju u prošnjah svojih da budu i smjerni.
Nato ustadoše govornici redom,
Tvoreć svoje predloge svak krepkom besjedom.
Prvi izreče: „Braćo traž' mo plodnost zemlje!“
Drugi: „Dobre upute, da nam ne zadrijemlje
Lijepa trgovina!“ Treći, „Mudre brade!“
Četvrti: „Da svoje se dokopamo vlade!“
Peti kaže: „Novce! jer novac je lovac;
Na taj ljepak idu knez, pop i trgovac!
Šesti još приметnu: „Šta bokčariti treba?
Dok je zemlje nama, bit će i po kus hljeba,
Dok je starih glavâ, bit će i mudrih bradâ,
Nije još ni vladarâ nestajalo nikada;
A novac će i k nama doć bez grdne muke,
Jer ta ptica leti od ruku na ruke.

No ako doista stalo vam je u volju,
Da pošljemo prošnju k višnjemu prestolju,
A vi, okanivši prosjačkih se traljâ,
Prositate poštenja svetost kako valja,
Još da vam zavjeri i sreću junačku,
Dodavši i slavu, tu sreće ulačku.“ —
Iza toga i sedma pamet se ustane,
Predlažući mudra Bog zna jošte šta ne;
No i tomu prekinu riječ, prije no zaglavi,
Opet drugi, mnijuć, da je Solon pravi.
Nakon se ispuknu mlad deliberator.
Koji koće da svakom mozgu bude mator;
Pravda se i inati i kriči i buči,
Samo da na njegovu ruku se odluči.
Jedan jedin šuti drijemajuć pri stolu,
Tek se katkad glaseć s kakvim „hm!“ u kolu.
Uz tu buku prođe odpòdne i večte.
I tek pod noć prezeš odluku izreče;
Sad tek na vrat na nos slaže prošnju pisar,,
Te se s njom pred nebo otpremi poklisar
Al već u zao čas po sreću Hrvata,
Jer poklisar nađe zatvorena vrata.
I od to doba njemu sve slabo uspijeva:
Zdravo sije žito, a rađa mu pljeva;
On izvodi mačem djela vrijedna slave,
Al drugi nje vijencem vjenčaju si glave;
On i brižno radi u poslu trgovà,
No i taj mu pada trud bez blagoslova;
Ni na polju znanja nije bio baš ćorav,
Al i te mu trude meću u zaborav.

Tako on zaosta do danas bez sreće,
Sto onda predugo vijećalo mu vijeće.

Oj braćo Hrvati! ustanite iz groba!
Protarite oči! Evo ti opet doba!
Pogledajte, nebo opet se otvori,
Bog na vratih stoji u sunčanoj odori:
S prošnjom nahrupiše poslovi narodâ
Od sviju svijeta poljâ i gorâ i vodâ.
Svi nose od njega već po krasne dare,
A vaš doma drijemljuć tek si oči tare.
Dočim još ne znate, što vam uprav treba,
Drugim već na polju cvatu vlati hljeba;
A pravdanjem pustim dok tratite vrijeme,
Zitnice si puni svako ino pleme.
Za vrat s mudrovanjem, pa na posao ajte,
Koji vas davno čeka; jerbo, braćo, znajte
Sto bi kazivali djedi i babe naše:
„Tkokođ dugo sedla, bogme kasno jaše,
A tko: „Bi li sedlao?““ pitajuć oklijeva,
Taj ni do pol puta doći ne dospijeva.“

NAPOMENE (PONAJVIŠE VRAZOVE) K PJESMAMA.

Aheron, u starih Grka rijeka u podzemlju, preko koje prevozi starac Haron duše pokojnika na njihove poljane.

Ahar, tur. konjušnica.

Ala kerim, tur. bog je velik, usklik od čuda ili radosti.

Amber, azijska mirodija (Perzija, Indija).

Atalanta, ljepota djevojka starih grčkih priča. Obećala je poći za onoga, tko trčeći prije nje stigne na metu; koga ona prestigne, gubi glavu. Mnogi su se uzalud natjecali, dok nije nekom mladiću poslužila sreća. Božica ljubavi dala mu je tri zlatne jabuke uz savjet, da ih trčeći odbacuje jednu po jednu. Dok ih je Atalanta utrkujući se s njime podizala, njemu je uspjelo, da je dotrčao prije nje na metu. Prema pogodbi pošla je onda za nj.

Božić, mali bog = Ljeljo, Amor.

Bušac, ptica pelikan, za koju se priča, da u nevolji vlastitom krvi hrani svoje mlade razdirući prsi kljunom.

Čitap, tur. Koran.

Dobra misao, biljka origanum vulgare. Narod je upotrebljava protiv mahnitosti i pokvarene krvi.

Dulistan, tur. vrt od ruža.

Duls, tur. mirisavo ulje od ruža.

Duga sa zlatnim kondirom: u celjskom kraju priča narod, da je duga prekrasna vila, koja prelijeva nekaku čudesnu vodu iz zlatna kondira (vrča) u srebrnu zdjelicu.

Dželať, tur. krvnik.

Dženet, tur. raj.

Gre, od gresli, ići.

Hesperide, prema grčkoj priči djevojke nalik na vile, što čuvaju daleko na zapadu u divnom perivoju zlatne jabuke.

Hladnik, kolibica, sjenica (od drveća), što pruža hladovinu.

Hode, stari part. prez. danas hodeći.

Hranilović, Senjanin, poznati junak narodnih pjesama.

Hreljo, Heraklo.

Jacija, tur. peto doba za molitvu.

Jurve, već.

Kavaz, tur. stražar.

Kip, dubr. slika, lik.

Klijet, dio kuće (slov.); kućica u vinogradu (kajk.).

Krilatac, Amor, Ljeljo.

Kolaš, povod je pjesmi Vukovo pripovijedanje o istom hajduku u zbirci poslovice.

Lada, božica ljubavi; u dubrov. pjesnika lijepa žena.

Leandar, prema grčkoj priči plivao je noću preko Helespontu k svojoj dragoj u pravcu spram svjetiljke, što ju je ona palila. Jedne se je noći plivajući utopio, jer se je ugasila svjetiljka.

Leljo, Lelja, sin Ladin, bog ljubavi (Amor).

Luna, slov. mjesec.

Memnon, sin Zore, vladar crnaca u Egiptu, pretvoren u zlatan stup, koji je u zoru obasjan prvim tračima sunca zujao i pozdravljao tako svoju majku -- Zoru.

Morana, božica zime, starosti.

Mudrica, Minerva, božica mudrosti.

Nalip, belladona, otrovno bilje, kojega je plod nalik na lijepe djevojačke zjenice.

Odpreti, otvoriti.

Petrov dvor, u slov. krajevima skup zvijezda, što su složene poput dvorišta.

Pića, dubr. hrana.

Pijeride, vile, muze, nazvane prema pokrajini stare Macedonije (Pijerija).

Plač, visoko brdo između Maribora i Graza.

Plav, lađa.

Prikljeće, središnji prostor kuće, što se drugdje zove veža (Štajerska, Međumurje).

Rajske ptice, istočne bajke, a i ruske pričaju o rajskim pticama, koje u čarobnim gajevima pjevaju tako divno, te onaj, kojemu se desi, da ih sluša više stotina godina, misli, da ih je slušao samo časak. Isp. priču u Divkovića (Beside, 1616.), u fra Marka Kuzmića (Govorenja duhovna 1724., navodi tal. vrelo Prato Fiorito), u Kanižlića (Sv. Rožalija, 1780.), pjesmu Trnskoga; u njem. literaturi Müller von Königs-Winter: Der Mönch von Heisterbach.

Vraz je znao za priču iz Heimsove knjige: Livre de lecture russe.

Sabu klanjati, tur. moliti jutarnju molitvu.

Siona, dubr. silna.

Sirotica, maćehica, viola tricolor.

Ves, vesnica, selo.

Vesna, božica proljeća, mladosti.

Vlah, slov. Talijan; ovdje označuje cijelo romansko pleme, kao što Nijemac označuje germansko, a Slovijenac slavensko.

Vrag, neprijatelj.

Vratiželja, biljka tenacetum.

Zabiti, zaboraviti (kajk. i dubr.).

Žerovinci, adj. žerovinski, mjesto u južnoj Štajerskoj.

SADRŽAJ

Strana:

<i>O životu i radu St. Vraza</i>	5
<i>Đulabije I.</i>	33
" <i>II.</i>	55
" <i>III.</i>	79
" <i>IV.</i>	99
<i>Gusle i tambura</i>	105
Prvi rastanak	107
Ispovijest	108
Borba	110
O ponoći	111
Rok i staza	113
Srce moje	114
Soneti	116—121
Posestrimi vili	116
Otkud modre oči	116
Vrpca	117
Srce	118
Duga	118
Čija je krivnja	119
Sastanak u kući	120
Molitva	120
Ruži carici	121
Gazele, 1., 2., 3., 4.	122—124
Babji klanac	124
Mlinari i mlaci	144
Traži, i dat će ti	147
Sirotica	150

<i>Glasi iz dubrave žerovinske</i>	151
Raznost proljeća	153
Svagdan	154
Bjelana	156
Bura	157
Osveta	159
Stana i Marko	161
Hajduk i vezir	164
Junak Hranilović	167
Zora i Bogdan	174
<i>Komari, obadi, neotesanci</i>	189
Stihovi čitatelju	191
Svakome svoje	192
Ispričanje	192
Juste milieu	193
Raznost mnijenja	193
Kita bez cvijeća	193
Ni za što	194
Marco Tullio Asinio	194
Orfej	194
Književni kotlokrp	195
Lineus II.	195
Savjet	196
Sluga nametica	197
Osveta naravi	197
Stari duh	198
Gundal	198
Nova borba	199
Dug i plaća (Breno Bakač)	199
Hrvat pred otvorenim nebom	200
Napomene (ponajviše Vrazove) k pjesmama	207

008155 3042300

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000426830

Naši pjesnici

- I. Petar Preradović
- II. Franjo Prešeren
- III. Gjura Jakšić
- IV. Vladimir Nazor
- V. A. G. Matoš
- VI. Laza Kostić
- VII. Simon Gregorčič
- VIII. Stanko Vraz
- IX. Vojislav Ilić (u štampi)

Dobije se u svakoj boljoj knjižari Jugoslavije, kao i kod nakladnika „Narodna Knjižnica“, Zagreb, Vojnička ulica 13.